Anul I. — Nr. 12. Martie 1936.

INSEMNĂRI SOCIOLOGICE

Apar odată pe lună.

Director: **TRAIAN BRĂILEANU,**
profesor de Sociologie la Universitatea din Cernăuţi.

CUPRINSUL

ARTICOLE

REDACŢIA: Cernăuţi, str. General Berthelot 5.
ADMINISTRAŢIA (Profesor Constantin Zoppa): Cernăuţi, str. Baltinester 15.
Abonamentul pentru 1 an . . . . . . Lei 60
Exemplarul . . . . „ 5

Tipografia Mitropolitul Silvestru, Cernăuţi.

REVISTA CARȚILOR

Jacques Bainvile, Les Dictateurs, Paris, 1935. *(Ion Țurcan)*.
Constantin Sudețeanu, Durkheim și Școala sociologică franceză, Cluj 1935 *(Tr. Brăileanu)*.

REVISTA REVISTELOR

Orientări, Moinești *(G. Macrin)*. — **Buletinul A. G. I. R.**, București.— **Revue Internationale de Seciologie**, Paris. — **Revista mea**, Cluj. — **Acțiunea Romînă**, București.— **Cuvintul Studențesc**, București.— **Ideea Romînească**, București. — **Brațul de Fier**, Focșani. — **Rominia Creștină**, Chișinău.— **Glasul Strămoșesc**, Cluj.— **Ideea Națională**, Buzău.— **Cuvîntul Argeșului**, Pitești. — **Ogorul**, București. — **Macedonia**, București.— **Iconar**, Cernăuți.— **Făt-Frumos**, Cernăuți.— **Pagini Literare**, Turda. — **Analele Dobrogiei**, Cernăuți. — **Analele de Psihologie**, București. *(Tr. Brăileanu)*.

Fiecare număr va avea cel puțin 32 pagini.
Manuscrisele nu se înapoiază.

ANUL I. Nr. 12

Martie 1936.

Insemnări Sociologice

Director: TRAIAN BRĂILEANU,
profesor de Sociologie la Universitatea din Cernăuţi.

Sociologia comparată a popoarelor latine din America

după operele lui Venturino.

VENTURINO (Agustin) — Sociologia primitiva chileindiana con comparaciones mayas, aztecas e incasicas. 2 vol. (Editorial Cervantes. Barcelona).

— Sociologia chilena con comparaciones argentinas y mejicanas (acelaş editor).

— Sociologia general americana. Estudio experimental hecho en 15 paises del continente (acelaş editor).

— Sociologia general. La interdependencia (Morel. La Coruna. 1935).

Sociologia, concepută ca expunere a solidarităţii naţiunilor şi culturilor, poate ajuta popoarele latine a pricepe bine comunitatea destinelor lor. Rasa latină este moştenitoarea arianismului celui mai autentic, a cărui mărturie e limba. Ea reprezintă tipul unei *rase etice,* întemeiată pe spirit şi nu al unei *rase fizice,* sprijinită pe caractere materiale. Totuş ea îşi vede contestat de către Germani titlul de rasă indo-europeană tocmai pentru că în cursul istoriei sale ea a fost mijlocitoarea între varietăţile fizice ale speciei umane. Cu toate aceste, afirmîndu-se ca o cultură universală, compatibilă cu conştiinţele naţionale, latinitatea are de jucat cel mai mare rol în competiţiunea quasi-animală a raselor fizice. Dar trebue ca părţile sale să aibă conştiinţă de unitatea lor nu numai în Europa, dar în lumea întreagă, fără a se lăsa oprite prin deosebirile confesionale. Protestantul din Elveţia romandă, ortodoxul grec din Bucureşti, catolicul roman din Spania trebue să se simtă deopotrivă Latini.

În această privinţă un rol covîrşitor i se cuvine Spaniei, să zicem mai bine: peninsulei iberice şi popoarelor cari îi vorbesc limbele. Mulţumită ei, latinitatea ocupă încă cea mai mare parte a acelui continent american al cărui spirit pacinic preşe-

dintele Franklin Roosevelt îl opunea turbulenței neliniștite a restului lumii.

Această mare idee stăpînește opera considerabilă a sociologului chilian Agustin Venturino. Ea ne reamintește totodată și cum cultura spaniolă, creația latinismului expansiv al Romei, s'a răspîndit și s'a statornicit în Lumea-Nouă, dealungul revoluțiilor catolicismului feodal și ale democrației precum și cum ea a putut absorbi esențialul acelor civilizații indigene ale Americei cari, mai mult decît cele ale Vechiului Orient sau ale Extremului Orient modern, desvăluesc existența unei treceri între civilizațiile superioare ale Europei și acele societăți primitive cari au dat loc la atîtea conjecturi tulburătoare.

Venturino ne înlesnește a răspunde teoreticienilor falsului arianism, legînd latinitatea de o lege de interdependență pentru care dă ca dovadă o îndoită continuitate, una între civilizația începută de către indigenii din Chili și civilizațiile superioare din Peru, Yucatan și Mexic, cealaltă între viața socială a Latinilor Americei actuale și condițiunile date descendenților *Conquistadorilor* fie prin împotrivirea fie prin asimilarea Indigenilor după deosebirile mediului fizic.

Metoda urmată de Venturino este aceea care ne impune a întemeia comparația tipurilor și a treptelor de organizație sociale pe cît se poate pe observația directă. Cele cinci volume ce le prezintă cetitorului resumă o viață consacrată, cu prețul celor mai mari riscuri, studiului personal al populațiilor indigene și coloniale din America meridională și centrală. De aci nu urmează că el ar neglija istoria, dar el conchide la necesitatea de a revizui aserțiunile acelora pe cari îi numește *manueliști*, prea adeseori potrivindu-se unor legende, în America precum și aiurea.

Aplicarea acestei metode, care contrastează cu aceea căreia-i datorăm edițiile succesive ale romanului Societății primitive, cere o severă delimitare a problemei. Venturino și-a propus problema de a regăsi prefacerile stării sociale a unei rase sau a unui grup de rase definite, începînd cu aceea care s'a răspîndit în America antarctică și ținînd în cea mai mare măsură socoteală de varietatea împrejurărilor fizice pe cari le prezintă America australă dela regiunile polare pînă la regiunile ecvatoriale. Dar aceasta nu e singura problemă. Ea se complică pentru Venturino prin faptul capital al încorporării mutuale, în alt fel zis prin amestecul fiziologic și psihologic al Indigenilor sud-americani cu coloniștii de origine iberică.

Aci este pentru dînsul cheia situațiunii politice creată Americii latine și a raporturilor ei cu America de Nord.

Autorul este astfel condus la o ultimă inducție care este rodul tuturor cercetărilor sale anterioare, la formula unei legi de interdependență între civilizațiuni. Această lege desvălue un raport intim și profund între sociologia inductivă și filosofia solidarității.

Venturino este Chilian de naștere. Chili a fost deci primul și cel mai statornic obiect al observațiunilor sale. Mai mult decît orice altă parte a Americei latine, această țară îi făgăduia să definească totdeodată deosebirile și raporturile între viața Societăților indigene și cea a Societății coloniale care, în secolul al XVI-iea, se puse alături fără a o absorbi prea de vreme, cum s'a întîmplat în Argentinia, în Peru, în Colombia, în Yucatan și în Mexic.

Venturino s'a străduit deci cu mare îngrijire să dea o reconstituire a civilizației, a credințelor și a nivelului moral la cari se ridicaseră din propriile lor puteri, popoarele indigene din Chili, fără a excepta pe cele ale regiunilor antarctice cari puseseră deja la încercare agerimea spiritului lui Charles Darwin.

Interesul ce-l are Venturino pentru Chile-Indian, ca subiect al unei evoluții ale cărei trepte sunt Fuegianul Yaghan, Patagonul și Araucanul, este justificat prin analogia ce prezintă mediul antarctic cu acela la care trebuiră să se adapteze în Europa contemporanii perioadei glaciare, adică a fazei celei mai lămurite a epocei quaternare. Comparată cu America arctică, mediu al Eskimoșilor, și chiar cu Siberia și cu Laponia, America meridională prezintă un îndoit caz privilegiat. Unul este existența unei adevărate regiuni polare unde civilizația a suferit o întîrziere care se poate explica și caracteriza, celalalt este că civilizațiile indigene formate înainte de cucerirea europeană au fiecare o istorie ce poate fi apropiată de celelalte pentru a le întregi și lămuri pe toate.

Venturino putea deci să practice o metodă sintetică legînd, după cum am spus, de observația directă a stării actuale de lucruri critica istorică și studiul comparativ al documentelor etnografice. El a pus la contribuție pe toți istoricii spanioli din epoca *Conquistadorilor* și toate documentele asupra transformărilor și revoluțiilor cari i-au urmat, dar el n'a avut mai puțină grijă de a studia toate datele linguistice, arheologice, antropologice, economice, asupra indigenilor Sud-Americani.

Astfel a studiat el în deosebi *quipus*-urile, acest simbolism care în civilizaţiile indigene a ţinut locul scrierii şi care aşteaptă încă pe Champollion-ul său. Dar faptul *crucial* a cărui apreciere orientează şi luminează opera sa i-a fost furnizat de către aceste populaţii indigene din Chili cari în secolul al XVI-lea opuseră o rezistenţă energică cuceririi spaniole despre care aduc mărturie *Arancana* lui Ercilla şi *Aranco domado* al lui Lope de Vega. Cu toate că ne-ar fi imposibil de a urmări opera sa în amănunt, noi trebue să semnalăm în cîteva cuvinte însemnătatea studiilor sale speciale asupra religiei, culturii intelectuale, simbolismului, artei şi treptelor organizaţiei sociale.

Venturino găseşte originea credinţei religioase a indigenilor din Chili într'o conştiinţă a răului fizic de unde rezultă o depresiune a voinţei în lupta împotriva naturii. Caracterizat prin frecvenţa ploilor glaciale, mediul fizic care îi înconjoară este unul din cele mai puţin favorabile din cîte a întîlnit o rasă omenească. Indigenul este astfel mînat a se considera ca o victimă. Această conştiinţă generatoare de tristeţă, realitatea socială, departe de a-i fi originea, o face să piardă din putere. Socialitatea transformă astfel noţiunea religioasă a unui rău inerent condiţiunii umane. Se vede destul cît de mult se opune această interpretare a faptelor sociologiei religioase a unei şcoli franceze (care n'are dealtminteri nici un drept de a vorbi în numele ştiinţei ţării sale), cît de mult ea se opune antropologiei religioase a unei şcoli engleze, cu mult mai serioasă decît cea precedentă, dar aceasta pentru a se apropia de teodiceea creştină.

Venturino e departe de a reduce toată religia la un ritual cum au făcut-o unii sociologi inspiraţi de iudaism. Mai degrabă s'ar putea zice că a constatat absenţa unui cult adevărat la Chilieni în momentul cuceririi. El vede aci dovada unui conflict între tendinţele mitice şi disciplina socială.

Şi încă mai puţin este el mînat a identifica mitul cu formele elementare ale ştiinţei şi ale logicei, cum au făcut-o în Franţa Comte şi mai ales Durkheim. El ne arată pe Chilianul indigen ajungînd prin desvoltarea gîndirii abstracte la noţiunea săptămînii, apoi la cea a lunii, înfine la o numărare incomparabil mai perfectă decît aceea ce s'a crezut a se putea constata la Australieni şi la Melanesieni. Chilianul indigen depăşeşte numărarea care poate fi numită manuală, a cărei problemă era de a găsi un nume de număr pentru fiecare din cele cinci degete ale mînii. El combină sistemul decimal cu sistemul binar şi

împinge dintr'odată numărarea sa vorbită pînă la numărul patruzeci, care devine, pare-se, o unitate superioară. Reuşi el să creeze o numărare scrisă? Interpretarea *quipus*-urilor îngădue a o presupune. Să constatăm că aci încă nu e presiunea colectivă care explică starea mentală.

Quipus-ul este un simbol care pînă azi nu fusese de loc studiat decît la Mayaşii din Yucatan, cărora le înlesnise formarea unei cărţi sfinte, numită *Popul Vuh*. Studiul critic al istoricilor spanioli îi permite lui Venturino de a demonstra că întrebuinţarea *quipus*-ului exista şi la Araucani. P. Rosales raportează că şeful lor, pentru a-i convoca la adunări, şi mai ales pentru a-i mobiliza împotriva Spaniolilor, le trimitea sfori înodate făcute din lînă colorată, cari se numeau *compron* şi *pron*. Acestea erau deci instrucţiuni scrise, analoage celor a căror frecvenţă au constat-o alţi istorici la populaţiile din Colombia, Guyane, Venezuela şi din America centrală după numeroase mărturii comparate şi lămurite de Robert d'Harcourt şi pe cari le confirmă alte observaţii făcute asupra Pieilor-Roşii şi a Eskimoşilor.

La Chilieni *quipus*-ul a fost în realitate primul pas către invenţia scrierii, aşteptînd introducerea de culori variate care se produce în Peru şi determină o adevărată evoluţie. E dovedit prin mărturia lui Alonzo de Ovalles că *quipus*-urile permiteau Indigenilor din Chili de a ţinea socoteala cîştigurilor lor.

Dela simbolismul *quipus*-urilor trecerea la artă e indicată. La aceste popoare arta nu pare a fi fost înapoia nivelului cunoaşterii. Cu toate că această manifestare poartă mai mult decît oricare alta marca personalităţii, ea sufere într'o mare măsură influenţa colectivă. Ea se manifestează mai întîiu în construcţia locuinţelor, în virtutea păstrării credincioase a tradiţiilor, apoi în muzică, al cărei instrument preferat este *trutuca* şi joacă rolul său în ceremoniile funebre, fără a exclude de altminteri muzica de sărbătoare. Ea se manifestează în sfîrşit în elocvenţă şi poezie, una fiind mai ales războinică şi cealaltă reprezentată prin cîntăreţi oficiali, *genpinii*.

Numărarea şi scrierea rudimentară înlesniră un troc sprijinit pe instituţia unei proprietăţi individuale. El consista în a schimba fie produsele pescuitului, fie lîna de lamă sălbatecă, şi corespundea fărămiţării unei ţări care poate fi considerată ca o Fenicie australă. Acest schimb se leagă dealtminteri de evoluţia intelectuală prin punerea în funcţiune a noţiunilor de măsură şi greutate. Unităţile de măsură sunt palma, piciorul, cotul, pasul.

Unităţile de greutate sunt mai puţin cunoscute. Dar noi suntem departe de acel comunism pe care spiritul de sistem a vroit să-l regăsească la toţi „Primitivii".

Evoluţia societăţii chiliene indigene s'ar socoti nu după secole, ci după milenii. Ea ne arată o trecere dela hoardă la clan şi dela clan la trib. Venturino e departe de a o explica printr'un mecanism numai natural sau fatal. El vede aci treptele unei discipline sociale unde determinismul inflexibil este cel al legilor lumii fizice cari operează prin mijlocirea relaţiilor omului cu solul. Dar factorul fizic sau teritorial nu anulează voinţa indivizilor. Ea intervine în acest proces printr'un factor moral de primă importanţă. Pentru Venturino istoria vrednică de acest nume este de fapt aceea care dincolo de amănuntul faptelor regăseşte şi înscrie elementul etern care este energia umană. Intr'adevăr, în cursul luptelor susţinute de societatea indigenă pentru a-şi păstra neatîrnarea împotriva cuceririi peruviene s'a închegat această societate, scăpînd de soarta ce o pregătise autoritatea Incaşilor poporului Aymara din Bolivia de astăzi.

Intîiul moment al constituţiei sale e marcat prin diferenţierea definitivă a familiei, în virtutea unei îndoite biruinţe asupra egoismului şi a instinctului sexual, mulţumită căreia un sens definit e legat de aci înainte de termenii de bunic şi bunică, de tată şi mamă, de soţ şi soţie, de fiu şi fiică, de nepot şi nepoată. Familia încetează a fi nominală şi trăeşte o existenţă efectivă. La drept vorbind poligamia, care rămase necunoscută Aztecilor, se impunea Chilienilor indigeni din cauza dificultăţilor de traiu. Dar ea nu-şi trage originea din sensualitate şi nu degradează femeia care rămîne străină de gelozie şi nu este în atelierul domestic decît o ajutoare.

Familia este elementul cel dintîiu al unităţii teritoriale, numită *Bultamaqul*, care ea însaş se întemeiază pe o legătură de rudenie şi poate fi definită ca un canton, deoarece societatea indigenă nu scapă de subt legea hotărnicirii ariilor sau a delimitării aşezărilor pentru locuitorii ce o compun. Reconstituirea societăţii indigene din Chili nu e decît intîiul moment al operei sociologice a lui Venturino. Ea îl împinge de fapt să definească în urmă (1°) raporturile civilizaţiei rudimentare a Americei antarctice cu civilizaţiile mai înalte cari, din Peru pînă în Mexic, se constituiseră în America ecvatorială şi tropicală, înainte de epoca descoperirii, (2°) raporturile ce se înfăptuiră apoi între rămăşiţele societăţilor indigene şi dubla societate colonială

organizată de Spanioli şi Portughezi, (3°) a-şi da seama de aci de caracterele ce le-a prezentat devenirea socială a Statelor Americei latine comparată cu cea a Americei saxone, (4°) a trage de aci o concluzie inductivă asupra interdependenței raselor şi civilizațiilor umane.

Drept spus interdependența i se arată lui Venturino de cum analizează datele ce le posedăm despre marile civilizații sud-americane. Intre Nord, adică în cealaltă hemisferă, regiunea caldă, -şi miază-zi, adică regiunea învecinată polului antarctic, apoi în regiunile tropicale, între Peru şi Mexic, interdependența e de netăgăduit. Nivelul atins de civilizația Aztecilor presupune cinci altele a căror realitate se constată la Uxmal, la Palenque, la Teotihuacan, în Oajaca, în sfîrşit în Guatemala şi în Honduras. Din partea lor Incaşii (sau Kechuaşii) era moştenitorii civilizației Aymaraşilor, confirmată prin ruinele din Tiahuanaco. Dar triburile chiliene le rămaseră totdeauna refractare.

Formarea definitivă a imperiului Incaşilor fără îndoială că nu s'a săvîrşit decît doar cu două secole înaintea cuceririi spaniole. O interdependență analogă celei ce unea întreolaltă societățile indigene se prezintă ochilor celui ce studiază rezultatele acestei cuceriri şi care trece în urmă la momentele etnice, sociale şi politice ale secolelor XIX şi XX.

Această interdependență nu influență prea mult pe Chilienii indigeni împinşi la marginile meridionale ale Continentului. Greutatea de a străbate singurătățile pustiului din Atacama scutise țările lor de cucerirea peruviană. Influența Incaşilor care se întindea pînă la istmul de Panama, n'avu nicio acțiune asupra țării Chili, unde trăia un popor de pescari şi de navigatori deosebindu-se de supuşii imperiului prin aptitudinea lor pentru inițiativa individuală şi proprietatea privată. Dar acest popor nu-şi împrospătă sîngele prin alianțe şi constituția Cetății nu atingea aceeaş treaptă ca la Azteci şi Kechuaşi, adică forma confederațiunii.

Starea socială a indigenilor din Chili şi din toată regiunea antarctică fost-a oare totuş fără influență asupra colonizării spaniole, a desvoltării ei, a istoriei ei zbuciumate? Chiar variațiile ce prezentau diferitele părți ale imperiului spaniol în America au fost oare fără influență asupra formării şi vieții Statelor cari i-au luat locul în secolul al XIX-lea şi al căror rol în lume este din ce în ce tot mai vizibil? O istorie superficială, cum este ceea ce ne-o prezintă fie admiratorii *Conquistadorilor* fie teore-

ticienii democrației revoluționare, ar putea face s'o credem, dar Venturino se înscrie împotriva acestei îndoite interpretări.

El ne arată mai întîiu [1]) că primele Cetăți întemeiate pe continent de Spanioli au fost chiar Cetățile chiliene, Santiago, Valparaison, Concepcion, tabere întărite împotriva întoarcerii ofensive a indigenilor, rămași subt arme în partea meridională din Chili. El arată astfel continuitatea celor două faze istorice pe cari le califică una de pre-istorică (cea a Societăților indigene) și cealaltă de ante-istorică (cea a colonizatorilor). Vechea civilizație *chile-indiană* avu deci o adîncă înrîurire morală asupra civilizației coloniale, dedesuptul căreia ea dăinui.

Totuș interesul ce Venturino poartă țării Chili n'are nimic părtinițor sau exclusiv. Dimpotrivă, acest interes îl conduce a studia deosebirile ce le prezintă evoluția colonială în Argentinia, Peru și Mexic. In Chili, unde structura muntoasă a solului favoriza rezistența Indigenilor, războiul împotriva lor li se înfățișează Spaniolilor ca o funcțiune nobilă, unde se perpetua tradiția cavaleriei europene, mărturia cărui fapt o găsim în poemul lui Ercilla, *Arancana*. Dar în Argentinia, țară de șes și chiar în Peru și în Mexic, lucrurile luară altă înfățișare. Situația se răsturnă și indigenul redevenea agresor [2]).

Catolicismul deveni mijlocitor între cuceritori și indigeni. Deasemenea nu împotriva lui se făcu revoluția care, în cursul primelor decade ale secolului XIX, despărți America de Spania și de Portugalia. Venturino vede în această despărțire o reacțiune de natură socială și economică impotriva repartiției pămînturilor ce a urmat cuceririi. Cuceritorii își atribuiseră de fapt pămînturile comune și înjghebaseră astfel mari domenii din cari avu și Biserica partea ei. Emanciparea, care fu mai întîiu un răspuns la cucerirea napoleoniană, luă întorsătura unei revoluții agrare. Dar departe de a vedea în acest fapt un efect al necredinței religioase și un răsunet al revoluției franceze, Venturino vede aci o simplă transformare a misticismului catolic. „In Chili, scrie dînsul [3]), Revoluția a fost mai puțin o mișcare politică decît o puternică pornire mistică a celor mai umile elemente populare cărora li se alăturau curente desfrînate de criminalitate, deslănțuite la țară. Odată răsculat, umilul suflet mistic al Chilianului

[1]) Tom III. pp. 106—109.
[2]) Tom III, pp. 118—123.
[3]) Tom III, pp. 192—193.

nu se putea opri în fața niciunui obstacol. Trei secole de dușmănie îi dăduse destulă energie pentru cucerirea bunei-stări spre care năzuia. Indestulata îngrămădire de mizerii și suferințe îngăduia o nemăsurată rezervă de ideal și de năzuință spre acțiune. Acel ideal colectiv împingea țara Chili să înceteze de a fi o colonie pentru a îmbunătăți soarta sa, dar acest ideal plutea totdeauna peste acelaș suflet mistic".

In Europa se puse adeseori întrebarea dece, după emanciparea lor, coloniile spaniole nu încercaseră, cum făcuseră coloniile engleze riverane ale Atlanticului, de a forma o confederație care ar fi făcut din ele una din marile puteri ale lumii. Răspunsul iesă din aceste condițiuni fizice și etnice pe cari revoluția nu le mai putea schimba așa cum n'o putuse cucerirea spaniolă înaintea ei. Nouile State ce se formară dela Țara Focului pînă la hotarele Statelor-Unite corespundeau unor vechi varietăți ale rasei indigene precum și diviziunilor administrative impuse de guvernul spaniol și aceste varietăți etnice ele însele se mlădiaseră după condițiunile impuse vieții și asociației prin sol și climat. In acest fel, de pildă, Chili, formată în parte de Araucani, continuă să se deosebească nu numai de pampa argentină unde dăinuiră lungă vreme Patagonii și Puelchii, ci și de Bolivia, patria Aymarașilor, de Peru, patria Rechuașilor, și în sfîrșit de Statele riverane ale golfului Mexicului și ale mării Antilelor unde supraviețuiau amintirile și influența vechei civilizații a Chibchașilor, Mayașilor și Aztecilor.

Venturino ne descrie progresul statornic al națiunii chiliene în cursul secolului următor cuceririi definitive a independenței sale; el ne zugrăvește numeroasele cetăți cari se ridică din pămînt, mai ales în regiunea temperată și chiar rece care se apropie de pol: Valdivia, Temuco, Osorma, Angol, Traiguen, Los Angeles[1]). El constată rolul imigrației germane, căreia se datorește mai ales formarea orașului Temuco, pe lîngă imigrația spaniolă. Totuș el atribue în primul rînd transformării proprietății funciare acest progres confirmat prin dublarea populației; proprietarilor de mari domenii feodale și eclesiastice li se substitue o clasă nouă de mici proprietari funciari, agricultori și crescători.

Dealtminteri autorul nostru nu se mărginește a ne prezenta tabloul vieții materiale a națiunii. El ne face să cunoaștem și

[1]) Tom III, p. 262.

viața ei intelectuală. Folklorul și arheologia sudamericană sunt creațiuni chiliene. Putem prevedea o străduință de natură tradițională menită să umple o lipsă prea reală a vieții morale și mai ales a vieții politice.

Instabilitatea politică a fost, toți o știm, marea piedică a înfloririi Americei latine. Venturino nu încearcă a ascunde acest rău, de care țara Chili a suferit mai puțin decît Statele mai ecvatoriale, dar fără a fi scutită cu totul [1]), dar el se străduește să descopere cauza răului. El crede că, deși avînd condițiunile sale proprii, instabilitatea politică este în mare parte expresia instabilității economice. Prosperitatea Statelor sud-americane depinde de comerțul exterior și prin urmare de fluctuațiunea piețelor internaționale. Se vede că e așa din pricina că sistemul economiei coloniale se prelungește aci subt forma monoculturilor, cea a cafelei de pildă, și totașa a industriilor speciale (cupru, nitru, petrol etc.). N'ar fi tocmai așa dacă aceste națiuni ar fi putut și ar putea prelucra produsele lor naturale și schimba între ele în loc să le predea în stare brută.

Examenul acestei posibilități îl mînă să prezinte tabloul efectelor variabile ale acestei dependențe economice la cele mai reprezentative State ibero-americane, privind mai ales Chili, Argentinia, Brasilia și Mexicul. El ne învață astfel că datoria externă a Republicei argentine față de Capitalul nord-american este egală cu a cincea parte a averii totale a țării [2]). El conchide totuș la formarea probabilă a unei clase mijlocii ce se naște din activitatea industrială și e capabilă să pună societatea sudamericană într'o stare de echilibru pe care n'o poate aștepta numai dela cultura intelectuală.

Ii mai rămînea lui Venturino să facă sinteza cercetărilor sale. El i-a consacrat un al cincilea volum al cărui rezumat l-a prezentat într'o comunicare făcută la congresul *Institutului internațional de sociologie* ținut la Bruxelles în August 1935. O putem reduce la șase idei.

(1°) Existența grupurilor umane nu este un prim fapt din care s'ar putea scoate explicarea faptelor sociale: asta e dimpotrivă necunoscuta a cărei ecvație cade în sarcina sociologului s'o afle.

(2°) Formarea grupului se explică prin concursul duor

---

[1]) Tom IV, p. 327 și urm.

[2]) Tom IV, p. 331.

factori, condițiile de existență date speciei umane de natură și reacțiunea energiei umane.

(3°) Studiul Americei meridionale este din cele mai potrivite pentru a ne învăța cum s'a înfăptuit trecerea dela starea inițială a societății la primele civilizații.

(4°) Evoluția sa proprie comparată cu cea a Vechiului Continent (Europa, Orientul Apropiat, Orientul Extrem) prezintă o perioadă de oprire a cărei explicare este o nouă problemă de interes general.

(5°) Comparată mai ales cu înflorirea civilizației europene începînd cu faza greco-romană, această oprire desvălue importanța distanțelor și a spațiului pentru înțelegerea determinismului sociologic.

(6°) Incepînd cu secolul al XVI-lea, oprirea desvoltării suferită de America, face loc unei noui evoluții în stare să arate corelația adîncă, deși latentă, între civilizația romană, cea a lumii arabe și în sfîrșit cea a celor două națiuni iberice, Spania și Portugalia. Interdependența se restabilește și America devine un factor preponderant al solidarității umane.

Cel ce compară această „sociologie americană" cu seria altor opere publicate asupra acelniaș subiect fie de savanți peruvieni sau argentini cum e Mariano Cornejo, Orgaz, Garcia [1]), sau de sociologi spanioli ca Posada și Salès y Ferré [2]) sau chiar de geografi [3]) sau de etnografi [4]) englezi sau nord-americani, nu va pune la îndoială temeinicia datelor de fapt pe cari se sprijină autorul. Originalitatea proprie a lui Venturino e dovedită prin întreitul său efort pentru a lămuri tot trecutul raselor și civilizațiunilor propriu zise americane prin cercetarea sa adîncită a Chilii primitive, pentru a apropia evoluția colonizării spaniole de dăinuirea latentă a societăților indigene, în sfîrșit pentru a ne face să înțelegem fără părtinire adevărata natură a relațiu-

[1]) *Cornejo* (Mariano) Sociologie comparée, 2 vol. (Giard editeur, 2e édition 1932) — *Orgaz* (Raul) Cuestiones y notas de historia (Cordoba Argentina, Cubas, 1922) — *Garcia*, La Ciudad indiana (Angel Estrada, Buenos Aires 1931).

[2]) *Posada* (Adolfo) Instituciones politicas de los pueblos hispano-americanos (Reus, Madrid, 1900). — La Republica argentina. Impresiones y comentarios (V. Suarez, Madrid, 1912).

Salès y Ferré, Tratado de sociologia. Evolucion social (3 vol. V. Suarez, Madrid, 1895).

[3]) *Scott Elliott*, Chile. Its history and development. Natural features, products, commerce and present conditions (Fisher, London).

[4]) *Brinton* (Daniel), The american race (Philadelphia, David MacKay 1901)

nilor nu numai politice dar şi etnice şi sociale între America latină şi America saxonă, şi cu ele, unul din factorii preponderanţi ai politicei internaţionale, cuprinzînd aci şi tribulaţiunile *Societăţii Naţiunilor*.

Prin acestea opera lui Venturino se recomandă sociologilor din toate ţările. El lămureşte de fapt marile probleme teoretice şi practice cari i-au preocupat totdeauna cel mai mult. Găsim aci, reluată şi înoită prin analiza unor date într'adevăr precise, problema societăţilor primitive şi a raporturilor lor cu factorii fizici şi organici. Ea ne face să trecem, prin legea interdependenţei, dela sociologia comparată la filosofia solidarităţii fără a ne rătăci în labirintul filosofiei istoriei. In sfîrşit noi găsim aci o analiză adîncită a condiţiunilor create societăţilor sud-americane de îndoitul lor trecut indigen şi colonial. Această analiză se transformă într'o lecţie de politică experimentală, de ordine internaţională ca şi de ordine socială. Nu ne ajută ea oare să înţelegem stăruirea doctrinei zisă a lui *Monroe*, înscrierea ei în textul tratatului care institue *Societatea Naţiunilor* [1]) şi prin asta, condiţiunile create instituţiunilor internaţionale prin raporturile şi conflictele civilizaţiunilor şi raselor?

(Trad. *V. Brăileanu*)

Gaston Richard,
Preşedinte de onoare al Institutului internaţional de Sociologie.

Ideile conducătoare ale organizaţiei „Croix de Feu" din Franţa

John Stuart Mill spunea că „meritul unui stat nu este în cele din urmă decît meritul indivizilor care-l alcătuesc". Desvoltînd această idee în sens individualist, Smiles concludea că „progresul naţional este înmănuncherea energiilor şi virtuţilor, decăderea este înmănuncherea laşităţilor, egoismelor şi viţiilor" [2]). Dacă orînduirea unui stat este expresia năzuinţelor particulare, altfel de stat vor avea cei cari urmăresc satisfacerea poftelor şi slăbiciunilor lor, altfel de stat cei ce se conduc de virtute şi abnegaţie. Atunci cînd în statul democratic de astăzi se exaltă idealul libertăţii, se cam uită că libertatea e rodul unei înfloriri morale pe bază de virtute şi autodisciplinare. Libertatea politică

---

[1]) Tratatul din Versailles, partea I-a, articolul 21.

[2]) H. Smiles: *Self-Help*, introducerea.

a democrației înseamnă legitimarea desmățului individualist, consacrarea egoismului hrăpareț, hrănirea gîndacilor politicei din cadavrul corpului social desagregat. Este o întrebare dacă statul are a se preocupa de fericirea particulară a fiecărui cetățean, sau dacă aceștia au să contribue după puteri la dăinuirea statului. Republicile antice erau constituite pe bază de abnegație și virtute, nu pe baza satisfacerii poftelor individuale, denumite astăzi „revendicări". Morala spune că omul spre a trăi mulțumit trebue să fie muncitor, cinstit, harnic, ordonat, să se disciplineze, într'un cuvînt *să se constrîngă*, pentru a satisface cerințele legii conservării individuale (cîștigarea existenții) și a speciei (fundarea unei familii). Omul va trebui să lupte împotriva slăbiciunilor, viciilor, să nu se lase ademenit de plăcerile ușoare, care însemnează o călcare a legilor conservării. Rezolvirea fericită a problemei existenții i-a impus constrîngerea și disciplinarea de care, odată scopul atins, se va mîndri. Să numim *virtute* rezistența la ratare și decădere a individului, și să ne întrebăm dacă, în viața corpului social, nu tot virtutea va fi aceea care trebue să determine organizarea statului, în interesul conservării lui. Căci în statele democratice de azi, *revendicative*, este evident că interesele particulare și poftele individuale, numite *drepturi*, decid în viața de stat, care se aseamănă unui individ căzut pe povîrnișul slăbiciunilor și viciilor. Oare la conservarea statului nu prezidează aceleași legi morale care îl conservă pe individ? Dacă virtutea trebue să călăuzească viața fiecărui om spre a-i garanta existența, dece viața statului de azi să fie organizarea exploatatoare a profitorilor particulari, numiți cetățeni cu drepturi și revendicări? Astăzi este din ce în ce mai răzvedit că totuși legile morale garantează existența grupului social constituit în stat și că virtutea, abnegația și disciplina sunt indispensabile conservării existenții lui. Acesta este principiul de raliere al grupărilor politice numite *de dreapta*. Oriunde existența statelor este amenințată, ele apar ca un sănătos reviriment al voinței de dăinuire. Grupările de dreapta nu se constituesc prin imitație, ci, acolo unde apar, izvorăsc din necesitate, și pretutindeni ele reoglindesc, cu coloritul lor particular, aceste necesități locale.

Era necesară în Franța apariția unei asemenea grupări? Toată evoluția politicei franceze, dela 1871 înainte, o arată. Afacerea Dreyfus, defetismul din preajma răsboiului, comunismul disolvant de astăzi, desmățul venal al politicianilor democrați (afacerile Hanau, Oustric, Stavisky, etc.), o mărturisesc. Nu este

ţară în care destrăbălarea morală să fi luat forme atît de crase în cultură (Gide şi amoralitatea de stînga), în care literatura să legitimeze ocrotitor slăbiciunea şi ticăloşia omenească ridicîndu-le osanele (Louis Ferdinand Céline, Georges Duhamel). În moravuri, în cultură, în politică, era de aşteptat o reacţiune de decenţă şi demnitate. Scurta amăgire a guvernului Doumergue, care a urmat vărsării de sînge dela 6 Februarie 1934, a arătat că acest lucru e posibil.

Organizaţia *Croix de feu* a foştilor combatanţi din răsboiu, conduşi de colonelul La Rocque, şi-a luat drept misiune să îndrepte Franţa pe calea sănătoasă. Asupra originii şi ţelurilor acestei mişcări ne luminează cartea lui Henri Malherbe „La Rocque, un chef, des actes des idées“ [1]), (în care abundă extrasele din ziarul *Le Flambeau*, organul mişcării *Croix de Feu*, scrise de însuşi La Rocque). Vom comenta în cele ce urmează datele culese din cartea citată, întregindu-le cu alte izvoare [2]).

În Franţa republicană, laică, cu partide militant internaţionaliste, sindicalistă, comunistă, — a crea o grupare de conciliere naţională în jurul steagului trei colori, este o acţiune „fascistă“. Fiecare ţară are o *dreaptă* specifică ei, izvorîtă din condiţiile locale. În raport cu situaţia aşa de „stîngă“ a Franţei de azi, desagregată în luptă de clasă şi în demagogie democrată, o mişcare de coheziune, de unire, centripetă, oricît de moderată, este extremă dreaptă. Cum s'a ajuns la constituirea ei?

Croix de feu s'a constituit în 1927 ca organizaţie a foştilor luptători de prima linie. Simplă reunire particulară de oameni solidari prin jertfa comună, dela venirea la conducere a colonelului La Rocque, în 1928, *Croix de Feu* a evoluat progresiv spre un rol efectiv în viaţa publică, devenind dirijoare de opinie şi polarizatoare într'o direcţie patriotică desinteresată, a energiilor franceze dezamăgite de mersul treburilor publice. „Foştii luptători se simt responzabili pentru timpul lor“ (Malherbe, p. 26). „Desamăgiţi de insuficienţa politicianilor ante- şi postbelici (în Franţa au rămas aceiaşi) ei se întreabă dacă este posibil să se treacă, fără a o băga în seamă, peste şcoala de virtute pe care au săvîrşit-o pe front. Azi stau faţă în faţă, de oparte lumea corupţă a politicianilor exploatatori de formule

---

[1]) Paris, Librairie Plon.

[2]) „Que veulent, que peuvent les Croix de Feu“ par Georges Suarez, în „Le Document“ Iunie 1935, Denoël et Steele, Paris.

democratice, de alta massa grupată şi călită de disciplina războiului, având ca ideal desinteresat intronarea demnităţii, a spiritului de abnegaţie şi datorie în funcţiile politice". Intr'adevăr: dece reforma morală de austeritate pe care a operat-o războiul să n'aibă urmări în viaţa politică? Dece să stea deoparte, desconsideraţi, eroii jertfei, de alta, în onoruri, mînuitorii veroşi şi abuzivi ai averii publice, cavaleri ai votului şi demagogi ai libertăţii? Şi foştii combatanţi vor libertate, dar nu deşănţare şi destrăbălare haotică, ci disciplinată şi regulată supunere a interesului particular celui general. Scopul ultim este întărirea şi salvarea statului.

„Dupăce ne-a făcut să uităm interesele noastre cele mai apropiate, nesfîrşita încercare a focului ne-a dat conştiinţă netedă şi limpede a lucrului de îndeplinit" (Malherbe, Introd.). Cei cari au învăţat să-şi facă datoria în pofida simţului de conservare, întorşi la vatră după şcoala abnegaţiei şi a servituţii, văd mai departe că o nouă datorie li se impune. Ştie să domnească numai cine ştie să servească. Eroii jertfei nu acceptă să fie înlăturaţi dela conducere de către profitorii democraţiei:

„Se vrea să se treacă pripit dela generaţiile dinainte de războiu la cele de după războiu. Marea tranziţie a civilizatorilor cari au făcut războiul este înlăturată. Totuşi ea trebue să determine astăzi orice cugetare şi orice acţiune. Situaţia nu e văzută limpede decît de oamenii războiului. Ei vor şti să lucreze pentru domnia dreptăţii". „Descoperirile morale făcute în timpul răsboiului ne-au prins în realitatea lucrurilor. *Cei ce renunţă la viaţă sunt singuri destul de îndrăzneţi să cucerească partea de adevăr care ne este dată. Noi ştim că, pentru a menţine progresul spiritului uman, ordinea şi libertatea se pot întruni*" (Malberbe, p. 27).

Croix de feu înţeleg libertatea în ordinea morală. Ei nu vor să întrerupă tradiţia de libertate, dar vor să substitue licenţei austeritatea. Ei propun un remediu cu termen lung, participarea virtuţii la conducerea statului, nu a interesului egoist. De aceea ei nu sunt pentru dictatură, remediu brusc, radical, dar trecător. Franţa, a cărei unitate politică este de mult realizată, nu mai are nevoie de dictatori care să-i dea conştiinţa acestei unităţi. „Salvatoare a civilizaţiei" în războiu, împotriva politicii pumnului, ea trebue să-şi întărească această poziţie. In intern, unitatea morală a ţării nu se obţine prin dictatură, ci prin conciliere

(deşi concilierea implică desfiinţarea provocatorilor de desordine, oricare ar fi ei).

De un mileniu Franţa cunoaşte toate formele de guvernămînt. Azi jocul potitic se desvoltă în profitul cîtorva stăpîni corupţi. Valorile morale ce s'au selecţionat în războiu n'au fost utilizate pentru reforma sistemului politic. Desordinea şi corupţia s'au infiltrat în organismul social, ţinînd loc de sistem. Elitele au fost înlăturate, căutîndu-se doar complici. Foştii luptători nu mai vor să fie spectatorii nemişcaţi ai acestui desmăţ. Ei s'au grupat însfîrşit ca să stîrpească destrăbălarea.

Din această disciplinare a forţelor sociale în numele virtuţii, La Rocque constitue un principiu de unitate. Şcoala austerităţii au făcut-o la fel luptătorii din toate clasele sociale, ei toţi trebue să contribue la reforma vieţii politice şi administrative.

Grupările politice formate în numele unei idei morale, nu în numele unei cointeresări, au altă putere şi altă chezăşie de durată şi izbîndă. Partidele de azi nu sunt decît adunături de cointeresaţi. *Croix de Feu* se raliază pe baza abnegaţiei şi în ideea întronării cinstei şi ordinei: funcţia politică să aparţină meritului real. De stînga sau de dreapta, de orice clasă socială, aderenţii se întovărăşesc graţie acestui ferment de coheziune.

Ajuns la conducerea organizaţiei *Croix de Feu*, colonelul La Rocque s'a revelat un admirabil organizator, un om cu vederi clare şi practice, un gînditor politic dotat cu simţul realităţii, al .concretului, al posibilului. El a procedat metodic la stăpînirea mijloacelor de acţiune, la determinarea obiectivelor, fugind tot atît de mult de programe politice ca şi de izbucniri violente, focuri de artificii urmate de desamăgiri.

„Trebue o mistică pentru a suscita această forţă nouă, o gîndire pentru a o călăuzi, o pîrghie spre a o folosi, un scop spre a o absorbi“ spune La Rocque (Flambeau, Dec. 1932).

Mistica. După războiu au continuat să conducă ţara oamenii dela 1914, care se caracterizau „prin inaptitudine morbidă a creaţiei în orice ordine de activitate, căutarea desfătărilor uşoare şi a minimului efort, apatie şi nesiguranţă, descurajare“. Lipsea o mistică, Franţa n'o mai avea. Unde s'o caute? In alte regimuri (cel morarchist)? [1]). Aceasta nu poate constitui astăzi în Franţa un principiu de unificare socială. In pacifism umani-

[1]) Aluzie la „Action Française“.

tarist? Deşertăciune a celor lipsiţi de vigoare şi cuminţenie. In bolşevism? Acesta e refuzat de spiritul latin echilibrat. Ce mistică se mai putea deştepta pe marginea prăpastiei? *Aceea a eroilor cari cu jertfa lor au salvat patria,* aceea a soldatului necunoscut, astăzi reprezentat aevea de foştii luptători, legatari legitimi ai jertfei pure a celor dispăruţi, şi a lor. „Acum cînd se caută o nouă aristocraţie, şefi noi, cînd nobleţe de suflet de rasă par chimere, *Croix de Feu* reînvie adevărata aristocraţie: *aceea a serviciilor prestate*". Organizaţia s'a pus sub scutul celor trei colori naţionale, declarîndu-se împotriva fanionului roşu.

Gîndirea: punerea interesului general înaintea celui particular, afirmarea datoriei înaintea drepturilor, combaterea formulelor politice goale, pricinuitoare de divergenţe, precum şi a exploatatorilor lor. *Croix de Feu* aduc o gîndire neatîrnată, desinteresată şi nepătimaşă pusă în slujba patriei, nu a lor.

Pîrghia: sunt efectivele de oameni aleşi, grupaţi în spirit de disciplină în numele idealului ce-i înflăcărează pe toţi. Nici o altă grupare nu mai dispune de o astfel de massă de manevră, omogenă, viguroasă, gata de acţiune la primul semnal [1]).

Scopul Crucilor de foc este să împiedice disoluţia statului prin desmăţul grupărilor de stînga. Din concesii în concesii Parlamentul şi guvernele vor duce Franţa în pragul bolşevismului. Crucile de foc vor să scape Franţa de această lepră socială şi morală, nu în numele dictaturii sau al fascismului, ci în numele bunului simţ, al echilibrului, al virtuţilor care au garantat existenţa Franţei timp de o mie de ani. „Croix de feu" pune mai presus salvarea Franţei decît satisfacerea poftelor vre-unei categorii de interesaţi. Drept la conducere nu are oricine, nimănui nu-i este îngăduit să conducă spre satisfacerea ambiţiilor sale. Poate conduce cine are destulă virtute şi abnegaţie, nu cine are prea multă interesare şi lăcomie. Dece să se deschidă conducerea statului unei masse cît mai largi? Asta însemnează să-l dai pradă mai multor hrăpareţi necinstiţi. Democraţia uşurează accesul oamenilor neformaţi, cari pretind conducerea pe baza „revendicărilor" unui grup ce le stă la spate. Rînd pe rînd cercul rîvnitorilor e mai larg. Şi sfîrşitul ar fi năpustirea unei masse de hulpavi pe cadavrul statului. *Crucile de foc* rezervează administrarea statului unei elite desinteresate, avînd ca ţintă dăinuirea şi întărirea patriei. Ei au garanţia morală a abnegaţiei

---

[1]) Astăzi se cifrează la 300 de mii.

dovedite, pe care n'o pot vădi ambuscaţii veroşi şi spoliatorii afacerişti, cavaleri ai fraudei şi ai traficului de influenţă, stăpîni vremelnici ai Franţei de azi. „Sistemul democratic însemnează dictatura poftelor individuale în partide, dictatura partidelor în parlamente, a parlamentului asupra puterii executive, justiţiei şi ţării. Guvernele franceze sunt jocul parlamentelor, ele, nefiind durabile, nu pot lua hotărîri mari. Nestabilitatea cabinetelor de hazrd, absenţa majorităţii durabile, inconsistenţa opiniei, fac imposibilă orice statornicie. Cine se poate baza pe un stat dat pradă facţiunilor? De aceea şi diplomaţia Franţei este nehotărîtă, fricoasă, de faţadă". (La Rocque, Flambeau).

Crucile de foc nu dispreţuesc opinia, care trebue cîştigată prin bunul simţ, patriotismul pacific dar neclintit, independenţa politică, lipsa spiritului de aventură sau utopie, de care dă dovadă organizaţia. Propaganda se îndreaptă spre cercurile unde se cugetă în sens naţional, fără a pierde vremea cu aserviţii străinătăţii, defetiştii internaţionali.

Ca *metodă* de acţiune, *Crucile de foc* dispreţuesc convingerea prin violenţă. Ei îşi măresc cercurile prin infiltraţie atrăgînd în raza lor energiile disponibile. Toţi membrii fac cunoscută asociaţia şi îi măresc efectivele. „Actelor noastre le trebue crescută bătaia prin simpatia asigurată a unui număr în fiecare zi sporit de francezi şi franceze cari cunosc puterea noastră, fiind gata să le răspîndească şi a susţine intervenţiile noastre" (Ibid)

Croix de feu se străduesc să atragă în matca lor asociaţiile profesionale apolitice. Nu uzează de discursuri de reclamă, ci numai de logică desvoltare de idei atît în scris cît şi în vorbire. Acestea sunt susţinute prin manifestaţii vizibile, cu caracter demonstrativ. Puterea *Crucilor de foc* este „forţa reţinută, gata de lovire, cunoscută, spre a nu uza de ea" decît în surprize decizive. Ei dispreţuesc succesele de faţadă şi jertfele inutile parţiale, rezervîndu-şi toate forţele pentru succesul definitiv. „Savoir attendre" e lozinca colonelului La Rocque. Trebue însă de lucrat în adîncime pentru a surpa asociaţiile de stînga şi pentru cîştigarea egemoniei [1]).

Un *program* detaliat nu este alcătuit, ci numai directivele. Programul numai circumstanţele îl vor stabili, principiul fiind să nu se facă reforme radicale pripite, ci îmbunătăţiri. „Dragoste

---

[1]) Ca tehnică de infiltraţie, interesant Malherbe p. 85.

de popor, voinţă de unire a claselor, respectul muncii sub toate formele şi al drepturilor celor ce muncesc, o trebuinţă raţională de autoritate, de dăinuire, cu sentimentul realului şi al posibilului — acestea sunt aspiraţiile ce ne însufleţesc" spune La Rocque. El nu deosebeşte *dreapta* sau *stînga*, ci e însufleţit de cultul tradiţiei şi de dinamism (= adaptare la actualitate), în scopul dăinuirii statului. Pacificarea internă prin obţinerea unităţii de gîndire în ideea de patrie echivalează cu distrugerea partidelor de clasă şi cu desfiinţarea ideologiilor internaţionaliste şi materialiste.

1. *Politica internă:*

Reforma constituţiei pentru asigurarea continuităţii guvernelor.

Reforma metodelor de lucru şi a moravurilor parlamentare (reducerea numărului deputaţilor, scrutin personal, dispariţia feudelor electorale de plasă, suprimarea interpelărilor sediţioase, sancţionarea absenteismului, aplicarea clausei disolvării parlamentului).

Votul familial introdus în sufragiul universal.

Asocierea la opera legislativă a principalelor ramuri de producţie.

Reacţiune contra abuzului funcţionarismului stat în stat, disciplinarea şi repartiţia personalului pe departamente spre a evita aglomerările.

Reducerea numărului ministerelor, organizarea legăturei strînse între ele.

Controlul sever al magistraturii, cu pedepse aspre pentru corupători şi corupţi.

2. *Chestiuni sociale.*

Colaborare efectivă între capital şi muncă.

Repudierea luptei de clasă şi a celei confesionale.

Ameliorarea condiţiilor de existenţă şi igienă populară.

Protejarea mînei de lucru franceze.

Scoterea şcolii de sub monopolul exclusiv al statului. Şcoala trebue să dea cetăţenilor o instruire proporţionată cu capacitatea şi sîrguinţa fiecăruia. Ea trebue să fie neutră şi să respecte toate credinţele, ea trebue să-şi interzică orice tendinţă politică. Statul trebue să interzică tendinţele contrare spiritului naţional şi ordinei publice [1]). Se va pune un zăgaz afluxului ambiţiilor rău selecţionate, dirijate spre situaţii nemeritate.

---

[1]) In Franţa există un sindicat al institutorilor comunişti, cari fac propagandă pe faţă în şcolile lor.

Protejarea familiei franceze, educaţie profesională, desvoltarea neobosită a asociaţiilor de ajutor mutual, organizarea breslelor.

3. *Chestiuni economice.*

Protejarea economiilor (împotriva gestionarilor escroci).

Acţiune combinată a producătorilor şi consumatorilor împotriva parasitismului intermediarilor. Arbitraj între patronat şi proletariat, reorganizarea tîrgului de muncă.

Punerea în valoare a resurselor teritoriului naţional. Stabilirea unui plan de economie naţională restrînsă, care să asigure, în caz de criză, existenţa ţării prin schimb între metropolă şi colonii şi eventual cu ţările amice.

Crearea unui mare minister de lucrări publice, realizînd amenajarea perfectă a comunicărilor pe uscat, fluvii, mare şi aer, pentru a pune în valoare şi a proteja patrimoniul naţional.

Reducerea cheltuelilor nu prin paliative (impozite, scăderi de salarii) ci prin reforma şi organizarea mai raţională a instituţiilor şi administraţiilor.

4. *Politica externă.*

Intangibilitatea tratatelor. Nici o concesie fără compensaţie efectivă şi consimţită.

Asigurarea securităţii înainte de a se proceda la desarmare.

Diplomaţie neimprovizată, statornică şi neconcesivă.

5. *Apărare naţională.*

Amenajarea unui birou de studiere a condiţiilor războiului modern, pentru stabilirea modului de întrebuinţare a mijloacelor ce se întrunesc în apărarea solului, a coastelor, a comunicaţiilor.

Protejarea teritoriului împotriva primejdiei aerochimice.

Concordanţa dintre activitatea ministerelor de Războiu, Marină şi Aviaţie.

Evoluţie spre maşinism după datele concrete ale ştiinţei şi industriei.

Constituirea unui statut militar naţional care să ţie seamă de lipsa de oameni şi de nevoile securităţii.

„Un plan de acţiune practică. Etape succesive bazate pe un calcul sincer al posibilului şi al imposibilului. O orientare largă şi netedă spre reforme organice, înglobînd şi încoronînd reforma naţiunii“ (La Rocque, Revue des Vivants, Mai 1934)-

„Odată parcursă această primă etapă, terenul va fi gata pentru construcţii durabile“. (Ibid). Abea atunci colonelul La Rocque ar lua în vedere o nouă constituţie, legalizînd regiona-

lismul (descentralizarea) împreună cu corporatismul (cerute de „Acţiunea Franceză"), întărirea puterii şi responsabilităţii executivului, reforma corpului judecătoresc, sub privegherea cultului restaurat al disciplinei sociale şi a moralei particulare şi publice. Ca primă condiţie, *reconcilierea naţională*, de care să se frîngă propaganda doctrinelor de ură.

Contrar principiilor „Acţiunii Franceze", *Crucile de foc*, prin colonelul La Rocque, spun că regenerarea nu începe prin reforma structurii politice, ci prin o serie de progrese spirituale, de amenajări sociale, economice, administrative, cari urmează a fi desăvîrşite şi statornicite, ca în urmă să fie consacrate de reforma constituţională. Aceasta nu e un scop de sine, ci asigură rezultatele dobîndite. Reformismul *Crucilor de foc* este evoluţionist, pe cît monarchismul („politique d'abord") *Acţiunii franceze* e revoluţionar. „Nu e destul să clădeşti un sistem, spune La Rocque. Omul, cu defectele şi calităţile sale, este singurul lui executant. Imprejurările oferă prilejurile şi indică procedeele. O schimbare de Constituţie nu se face în desordine şi tulburare; dacă da, atunci desordinea ia revanşa asupra sistemului, îl viciază şi-l distruge. Incercarea pripită devine o aventură". Şi apoi: „Constituţia politică existentă este baza inevitabilă spre schimbări viitoare".

Crucile de foc pot reuşi tocmai din cauza moderaţiei lor, care însă este energică şi statornică. Problema este dacă idealismul politic poate învinge în Franţa coaliţiile de exploatatori, cari la nevoe recurg şi la crime spre a se apăra, pe cînd Crucile de Foc acţionează prin presiune morală.

De la 1930 încoace *Crucile de Foc*, prin preşedinţele lor şi prin ziarul „Flambeau", şi-au spus cuvîntul în toate problemele vitale de stat şi internaţionale privind Franţa. Au criticat politica de concesiuni prin Societatea Naţiunilor, care a dus la anularea de fapt a tratatului din Versailles cu privire la Germania, la Japonia şi acum la Italia. A arătat că aderarea Franţei la desarmare este un non-sens, cîtă vreme situaţia altor state (Anglia, Rusia, Italia) este mult mai avantajoasă ca contingente sub arme, ca buget al apărării, ca situaţie geografică.

Crucile de foc controlează activitatea politică, fără să participe direct, nevoind să politicianizeze lupta lor, ci rezervîndu-se erei noi, a cărei inaugurare va însemna dispariţia formaţiilor şi sistemelor vechi. Organizaţia a intervenit decisiv în două chestiuni:

a) Neplata datoriei americane, dupăce Franța renunțase la reparațiile germane sub presiunea președintelui Hoower.

b) Refuzul ca invalizii francezi să fie scurtați de pensii, pentru a se echilibra bugetul, în timp ce se dau ajutoare de șomaj străinilor pripășiți, iar miniștrii și deputații nu suferă nici o reducere.

Prin simpla presiune morală, *Crucile de foc* au determinat votul Camerii și au răsturnat guverne, impunînd, după desmățul radicalilor și socialiștilor (Chautemps, Daladier, Trot), guvernul de armistițiu și concentrare națională în frunte cu Doumergue (1934). Grație lor, ziua armistițiului a devenit sărbătoare națională, în care n'au tolerat să se producă cortegii de drapele roșii ale comuniștilor provocatori. Nu se mai poate ține nici o manifestare publică a pacifiștilor tendențioși („toți suntem pacifiști" spune La Rocque), antinaționali, a defetiștilor, a prietenilor „obiectatorilor de conștiință" (nesupuși la serviciul militar). Herriot însuși a primit o lecție usturătoare la un asemenea prilej. Astfel, *Crucile de foc* distrug efectiv fermenții disoluției naționale „finanțați de Moscova și de Amsterdam" (cu ghetto-ul lui comunist).

Vom încheia această expunere cu cîteva citate din articole scrise de colonelul La Rocque, rezumare succintă a celor spuse pînă aici.

„Este de interes național ca o celulă, izolată de agitațiile efemere, plină de viață, de temut pentru agenții destructivi, să fie gata să primească bunăvoințele răvășite și neexprimate pînă acum".

„Franța n'ar mai putea să urmeze pe supraviețuitorii josnicei politici de după războiu, pe un ambuscat, pe un disprețuitor al poporului, sau pe un teoretician al luptei de clasă. Ea nu poate urma oameni a căror viață particulară și existență familială nu i-ar face demni de cea mai sănătoasă și echilibrată dintre națiuni. Conducerea și ridicarea țării cere spirite clare, caractere călite, suflete și simple și viguroase, și frățești".

„Demagogia s'a înverșunat să distrugă pe șefi, pentrucă își vrea în frunte profitori și incapabili. Dar rasa franceză este o rasă de șefi. Elita noastră este calificată să întemeieze stăpînirea".

„Să frîngem fără cruțare campaniile desgustătoare, a căror manifestare mai cunoscută este obiecția de conștiință. Să luăm francezilor posibilitatea de a urma pe apostolii sinuciderii colective. Să fim gata a împiedica, prin technică și forță, sabota-

jele cu ajutorul cărora partidele de trădare plănuesc să distrugă mecanismul existenței naționale".

„Să pregătim șefi. Franței nu i-au lipsit la nici o epocă mare a istoriei sale. Ea îi va găsi dacă știe să-i provoace, dacă știe să-i distingă dintre adevărații ei slujitori".

Crucile de foc însemnează deci recrutarea unei noi elite de conducători, cea actuală fiind putredă, falimentară. Dacă înainte vreme lozinca de raliere a elitei erau ideile revendicatorii, sub pretextul umanității și dreptului la viață al celui slab, astăzi, la noi ca și în Franța, lozinca elitelor în formare este alta. Azi se știe că conducătorii întruchipînd crezuri democratice au dus statul la disoluție, provocînd anarchizarea și politicianizarea maselor. Fosta elită de exploatatori tinde să fie înlocuită cu oameni cari știu să *dea* nu să *ia*, consacrînd în organizarea statului principiul disciplinei morale, care strănește și conservarea individuală. Faptul că elitele de azi, în atîtea părți ale Europei, se selecționează pe acest criteriu, trebue să ne umple de optimism asupra destinului țărilor respective. Nu ar fi de dorit ca țara noastră să rămînă apanajul vechei elite, ci să se salte și ea viguros spre viitorul de virtute și idealism, pe care elita cea nouă i-l pregătește. In acest sens, acțiunea *Crucilor de foc* este pentru noi plină de învățăminte.

Barbu Slușanschi.

Catedra de Filosofie

Factorii cari i-au determinat înființarea. — Consecințe pentru școala și cultura romînească.

Însfîrșit s'a înființat și „Catedra de filosofie"! Minist. Instr. publice prin decizia No. 7.825 din 15 Ian. c., și publicată în Monit. oficial din 25 Ian. c., care cuprinde: „Grupări de materii de studii în catedre", prevede și *catedra de filosofie* pe lîngă fiecare liceu.

Trei momente au impus înființarea acestei catedre: I. Organizarea materiilor de învățămînt; II. Respectarea și cunoașterea individualității școlarilor; III. Integrarea profesorilor de filosofie în Stat.

I. Organizarea materiilor de învățămînt.

Liceul este o școală de cultură generală. Programa de învățămînt cuprinde diferite științe despre natură și om. Prin aceste științe se urmărește instruirea și formarea intelectuală a elevilor.

Avînd în vedere *unitatea* naturii şi ştiinţei şi *nevoia de unitate* a spiritului omenesc, pedagogii şi legiuitorii au fost întotdeauna preocupaţi de organizarea *sintetică*, armonică, a materiilor de învăţămînt. Sinteză în mic şi în mare, simultan şi succesiv [1]. Adică organizare sintetică a fiecărei materii şi a fiecărei clase (simultan) şi organizare sintetică a tuturor materiilor din programă pentru toate clasele (succesiv).

Atît sinteza simultană cît şi marea sinteză succesivă se realizează prin două principii: principiul *proporţionalităţii* şi principiul *corelaţiei*.

Principiul proporţionalităţii reclamă extinderea fiecărei materii în raport cu *întregul*. Corelaţia reclamă o întrepătrundere a materiilor atît simultan cît şi succesiv. Respectarea proporţionalităţii este opera exclusivă a legiuitorului, corelaţia revine în cea mai mare măsură autorilor de manuale şi profesorilor. Extinderea unei materii în detrimentul sau în lipsa alteia strică armonia întregului şi nici corelaţia nu se mai poate face. De aceea consider proporţionalitatea şi corelaţia ca principii fundamentale ale realizării sintezei materiilor de învăţămînt şi deci ale formării intelectuale unitare a elevilor.

Ar fi interesantă o excursie în cîmpul materiilor de învăţămînt să vedem aportul fiecăreia la realizarea acestei sinteze obiective şi subiective. Noi ne vom ocupa numai de „materiile filosofice", iar la celelalte ne vom referi numai comparativ.

Prin noua lege a învăţămîntului sec din 1934, învăţămîntului filosofic în liceu i s'au rezervat 6 ore şi anume: 2 ore de Psihologie la cl. VI-a; 2 ore de Logică la cl. VIII-a; şi 2 ore la cl. VIII-a — una de Sociologie şi alta de Etică.

Psihologia este fundamentul ştiinţelor noologice. Religia, Istoria, Dreptul, toate Limbile şi Geografia umană, se ocupă cu manifestările sufletului omenesc. Psihologia nu numai că dă elevilor posibilitatea de înţelegere a ştiinţelor noologice, dar ea sintetizează cunoştinţi din toate aceste ştiinţe, fiind prin aceasta o materie de învăţămînt c'un vast cîmp de corelaţie. *Logica* are un cîmp şi mai întins. Ca disciplină formală studiind condiţiile şi normele adevărului, ea operează cu datele tuturor ştiinţelor, iar ca Metodologie, discută metodele raţionale de aflare a adevărului în fiecare ştiinţă. Astfel că şi metodologic, Logica e o ştiinţă de corelaţie şi sinteză care cu drept cuvînt a fost numită

---

[1]) Vezi G. G. Antonescu, Pedagogia generală p. 292.

„regina“ științelor. *Sociologia* aduce lumini asupra *interdependenței* fenomenelor sociale și dă elevilor aprehensiunea evoluției și senzului manifestărilor spiritului omenesc concretizate în cultură și civilizație. Psihologia fundamentează, Sociologia — ca dinamică a spiritului omenesc — sintetizează științele noologice. *Etica* duce sinteza mai departe. Ca știință a finalității acțiunilor omenești, Etica discută problema senzului și valorii vieții, progresului și perfecțiunii omului. Operînd cu „valori“, Etica unifică în cel mai înalt grad științele noologice, legînd idealul cu viața practică prin *educația morală*. Din aceste date marginale rezultă că materiile filosofice străbat întreaga ramură noologică a învățămîntului și fac din intelectul elevilor un Cosmos.

Cu toată această importanță „strigată“ ani dearîndul de pedagogii și filosofii romîni, și *recunoscută* de legiuitorii învățămîntului liceal romînesc, totuși „Filosofia“ n'a putut constitui pînă astăzi o *catedră autonomă*. Faptul acesta se datorește *unilateralității* specialiștilor cari au elaborat programele de învățămînt. Nu s'a respectat proporționalitatea. Pe cînd unele materii aveau mai multe subdiviziuni și o extensiune de 3—8 ore pe săptămînă, pînă la legea din 1929, materiile filosofice erau numai 2 (Psihologia și Logica), cu o extensiune de două ore săptămînale amîndouă. Legea din 1929, păstrează tot numai aceste 2 materii dar dublează pentru fiecare orele (în total 4 ore). Abia legea din 1934 (a d-lui Dr. C. Angelescu) mărește sfera materiilor filosofice, adăugînd Sociologia și Etica, cu un număr total de 6 ore săptămînale, cum am menționat mai sus. Legea din 1934 nu organizează însă *definitiv* învățămîntul filosofic și prin asta nu realizează armonia, sinteza materiilor de învățămînt.

Intr'adevăr și numărul *materiilor* filosofice și numărul *orelor* săpt. este *insuficient*, nu numai din punct de vedere al învățămîntului filosofic în sine, ci și din punctul de vedere al realizării ansamblului. Din materiile de învățămînt lipsește *Enciclopedia filosofică*. A fost *prevăzută*, dar pînă la votarea legii a *dispărut*. Ce conținea această Enciclopedie? Marile concepții filosofice cu privire la originea, alcătuirea și scopul lumii și vieții, împărțite și tratate după problemele ce și le-a pus mintea omenească în decursul vremii. Ca vestibul în marile probleme și concepții filosofice, Enciclopedia mai cuprindea și tratarea critică a problemelor de Epistemologie (descompunerea mecanismului cunoașterii stabilindu-i limitele și valoarea). Specialiștii cari au suprimat Enciclopedia n'au suprimat numai o materie oarecare, au su-

primat însuşi *capul învăţămîntului.* Voiu ilustra aserţiunea mea prin date din programa analitică: La cl. VIII-a secţia literară sunt 4 ore de Latină pe săptămînă şi 4 de Greacă; iar la secţia ştiinţifică 5 ore săpt. de Matematică şi 3 de Fizică. De Filosofie, pentru ambele secţii sunt numai „2“ ore (respectiv una de Sociologie şi una de Etică).

Nerespectîndu-se principiul proporţionalităţii, organismul învăţămîntului este diform, iar diformitatea aceasta din nefericire nu rămîne pe hîrtie ci se răsfrînge asupra spiritului elevilor. Dacă specialiştii ar fi privit programa şi prin prisma ansamblului, atunci ar fi lăsat la cl. 8-a şi a treia materie filosofică: Enciclopedia şi ar fi prevăzut la aceeaş clasă 4 ore de Filosofie şi anume: cîte o oră de Etică şi Sociologie şi 2 ore de Enciclopedie (operaţiune foarte uşor de realizat şi-acum, *suprimîndu-se* o oră de Elină şi una de Matematică, fiecare secţie rămînînd cu cîte 7 ore săptămînale prea suficiente pentru *specializarea* care trebuie s'o dee liceul). Prin aceasta s'ar fi realizat *armonia* programei şi deci *unificarea* cunoştinţelor elevilor.

Intr'adevăr, în cl. VIII-a, cunoştinţele ating *ultima* treaptă de abstracţiune şi generalizare. Materia de învăţămînt care coordonează, generalizează şi unifică pe toate celelalte, este Enciclopedia cu dublul ei aspect: epistemologic şi metafizic. Ca şi Logica Epistemologia îmbrăţişează toate ştiinţele, urmărind puterea creatoare a spiritului omenesc.

Importanţa Epistemologiei rezultă din faptul că, discutînd valoarea cunoaşterii, discută *valoarea ştiinţei* şi prin asta îl face pe om să-şi cunoască propriile sale limite. Epistemologia, desvăluind *relativitatea* cunoaşterii şi ştiinţei, aduce cel mai eficace corectiv sentimentului de *grandoare* pe care-l trezeşte în sufletele elevilor *cuceririle* ştiinţei [1]).

A doua parte a Enciclopediei, *Metafizica*, face sinteza ramurei cosmologice cu cea noologică a materiilor de învăţămînt, încercînd să realizeze în minţile elevilor o concepţie unitară despre lume şi viaţă, absolut indispensabilă pentru formarea intelectuală şi morală a absolventului de liceu. Metafizica operează cu ultimele principii ale celorlalte ştiinţe şi încearcă unificarea tuturor într'un principiu absolut, generator al lumii şi vieţii. In această tendinţă de unificare, metafizica se întîlneşte

---

[1]) Observaţia D-lui Prof. I. Petrovici la examenul de capacitate în Martie 1925.

cu religia şi rezolvă aparentul conflict între Stiinţă şi Religie pe de o parte, Filosofie şi Religie pe de alta.

Enciclopedia filosofică nu completează aşa dar numai seria cunoştinţelor viitorului bacaloriat, ci ea le *încoronează*, dîndu-i o concepţie unitară despre lume şi viaţă, sau, cum se exprimă D-l Antonescu: cel puţin *convingerea* posibilităţii unei atari concepţii [1].

Suprimîndu-se Enciclopedia s'a suprimat deci însuşi capul învăţămîntului liceal. Suprimarea Enciclopediei n'a oprit numai formarea intelectuală unitară a bacaloriatului, dar a făcut imposibilă formarea caracterului şi absolut infructuoasă educaţia morală. Etica se fundamentează pe Metafizică. A face Etică fără Enciclopedie înseamnă a pune carul înaintea boilor. (Justificarea acestui punct de vedere, în capitolul următor). Deaceea pînă la o nouă lege a învăţămîntului, *catedra de filosofie* trebue să compenseze suprimarea aceasta făcînd Enciclopedia *„neoficial"*.

II. Respectarea şi Cunoaşterea individualităţii elevului.

a) *Respectarea individualităţii elevului.*

Necesitatea şi importanţa catedrei de filosofie a rezultat pînă acum, considerînd *obiectul* învăţămîntului.

Această necesitate se va reliefa într'un grad mai înalt, dacă vom considera şi *subiectul*, elevul.

Pedagogii şi legiuitorii vremurilor noastre îşi unesc străduinţele pentru *individualizarea* învăţămîntului, pentru adaptarea învăţămîntului nu numai la diferitele vîrste ale psihologiei elevului ci după fiecare tip psihologic, după fiecare individualitate. Invăţămîntul filosofic în liceu este rezervat ultimelor 3 clase. Este materia de învăţămînt cerută în cel mai înalt grad de *psihologia adolescenţii*. Adolescenţa începe prin nevoia de *interiorizare* a individului. Ea este epoca de actualizare a funcţiunilor spirituale şi de reliefare a aptitudinilor. Noi, nelămurite, tumultuoase, funcţiunile spirituale şi aptitudinile apar cu dimensiuni mărite, nelimitate. In contrast cu ele viaţa prezintă aşezări şi bariere cunoscute şi valorificate prin experienţă şi tradiţie.

Pe de o parte din cauza *creşterii* vieţii sufleteşti, pe de alta, din cauza contrastului între interiorul adolescentului şi viaţă, adolescenţa este o stare de desechilibru. Desechilibrul acesta se menţine dealungul acestei vrîste pînă cînd sufletul

[1]) Ped. generală p. 290.

adolescentului se încheagă în forme sufletești stabile. Stabilitatea sufletească înseamnă sfîrșitul adolescenții, trecerea în epoca tinereții.

Adolescența fiind epoca de formare a caracterului individual, epoca de integrare a individului în vieață, rolul educației este hotărîtor, iar familia și școala poartă răspunderea integrală a drumului pe care a apucat adolescentul. Instrumentul care ajută în cel mai înalt grad acțiunea educativă a familiei și școalei asupra adolescentului, îl formează *materiile filosofice*. Psihologia desvălue metodic interiorul sufletului omenesc și-l plimbă pe adolescent prin sufletul vremurilor, desgropînd epoci și oameni. Psihologia generală, comparată și diferențială, aduce prima potolire a focului adolescent deoarece prin cunoașterea acestor psihologii, adolescentul pierde sentimentul de *unicitate* a stărilor sufletești și înțelege *temporalitatea* lor. Criticismului și spiritului dialectic, cari iau la adolescenți forme pregnante, Logica le dă supremă satisfacție în cîmpul raționamentului cu material științific așa de bogat și variat. Sociologia dă adolescentului ideea de evoluție a vieții sufletești și-l convinge că numai prin solidaritate și cooperare în sînul societății, omul a putut creia cultura depășind cadrul animal. Etica e chemată să facă sudura definitivă dintre individul-adolescent și viața socială dînd societății odată cu bacaloreatul un „tînăr" c'o viață sufletească și morală crescută din înțelepciunea vremurilor și adaptată nevoilor ei. Totuși, bacaloriatul liceului de azi nu este „tînărul" întreg pe care-l visează pedagogii și-l reclamă societatea. Faptul acesta se datorește — fără exagerare — *lipsei Enciclopediei*. Pentrucă Enciclopedia în liceu nu este o materie oarecare ce poate eventual lipsi sau poate fi suplinită de alta. Enciclopedia răspunde celor mai adînci și umane frămîntări ale adolescentului: *frămîntărilor metafizice*. De unde vin? „Ce pot spera?" (întrebarea lui Kant în care se ascunde întreaga problematică a transcendentului), iată întrebările care chinuie mintea însetată de adevăr a adolescentului. Suspendarea vieții între cele două eternități (ante și post), din lipsa de *cunoaștere* a eforturilor și tălmăcirilor date de spiritul omenesc în decursul vremii, face pe cei mai buni dintre adolescenții liceelor de azi oameni *fără criterii* în lupta vieții, privind toate cu scepticism și sfîrșind în ratare.

Nu prin cunoașterea concepțiilor metafizice devine omul sceptic, cum cred adversarii filosofiei, ci din cauza *necunoașterii*

lor. Cunoaşterea sistemelor de gîndire, desigur nu închee *problema* metafizică pentru adolescent, dar îi dă *tehnica* gîndirii creatoare şi de multe ori sugestii fericite pentru soluţii satisfăcătoare. Fără Kant n'ar fi fost posibil Fichte. Prin Schopenhauer, Nietzsche s'a regăsit pe sine însuşi, cu toate că concepţia lui a devenit antipodică maestrului. Înţelepciunea antică are dreptate cînd spune că răul germinează în ignoranţă. Responsabilitatea, cheia de boltă a ordinei sociale moralo-juridice, se întemeiază tot pe cunoaştere. Fără Enciclopedie, liceanul de azi rămîne ignorant, incomplet, rău... De acest fapt îşi dau seama toţi profesorii de filosofie care predau Etica în liceu. Fundamentarea sociologică a eticii este insuficientă, cea teologică nu satisface. Distincţia între Bine şi Rău presupune o prealabilă valorificare a vieţii şi găsirea unui criteriu universal—valabil. Ori, *valoarea vieţii nu poate rezulta decît din concepţia despre viaţă,* iar concepţia despre viaţă din concepţia despre Univers.

Concepţia etică este *concluzie* nu premisă. Prin suprimarea Enciclopediei, legiuitorii au suprimat premisele învăţămîntului moral, reducînd, prin insuficienţa cerinţelor programei şi orelor săptămînale, tratarea Eticii sub formă de *predică* sterilă şi dogmatică. Retrocedarea Enciclopediei liceului romînesc n'ar însemna deci numai redarea capului materiilor de învăţămînt, ci ar însemna şi *întregirea* personalităţii viitorilor bacalaureaţi [1]).

b) *Cunoaşterea individualităţii elevului.*

Integrarea generaţiilor tinere în Statul nostru se face pe două căi: prin *pregătire* profesională (şcoli speciale) şi prin *orientare* profesională (licee). Orientarea profesională în liceu se face prin cunoaşterea aptitudinilor individuale. Numai aptitudinea integrează armonic şi productiv pe individ în societate. Cunoaşterea aptitudinilor individuale, nu e numai o problemă de psihologie şi pedagogie, ci e în primul rînd o *problemă socială*. In senzul orientării profesionale legiuitorul romîn a bifurcat ultimele 2 clase ale liceului, iar cunoaşterea individualităţii elevului romîn a încredinţat-o *profesorului de filosofie*. Din nefericire, ca'n orice chestiune crucială, în Statul nostru

---

[1]) Legiuitorii altor ţări convinşi că numai o concepţie unitară despre lume şi viaţă este generatoare de caracter, au pus Enciclopedia în *centrul* materiilor de învăţămînt din cl. VIII-a. Cl. VIII-a franceză de ex. nu este clasa sterilelor 8 ore de greaco-latină ci „clasa filosofică".

cînd trec la aplicaţie, legile degenerează. Intr'adevăr, sub auspiciile Minist. Instr. s'a elaborat o fişă pedagogică (sic) şi s'a trimis în ţară, nu profesorilor de filosofie ci: *diriginţilor.* Fără pregătire psihologică (experimentală) recunoscută de înşişi profesorii dirigenţi, marea majoritate a *refuzat* întocmirea acestei fişe, iar cei puţini cari-o încearcă obţin rezultate nule din punct de vedere psihologic şi practic. Intocmirea ştiinţifică a fişei *individuale* (nu„ pedagogică") revine numai profesorilor de *specialitate.* Specialiştii însă nu pot întocmi fişa oricînd şi oriunde, n'o pot nici în orele teoretice, nici în cele de educaţie morală. Pentru întocmirea acestei fişe trebuiesc ore speciale şi anume, 3 ore săptămînale pentru studiul individualităţii *numai* la ultimele 3 clase liceale cînd începe orientarea profesională. Şi întrucît actualmente catedra de filosofie e formată din 9 ore, şi întrucît legea cere *15* ore pentru o catedră *completă*, pe lîngă cele trei ore de Educaţie morală la cl. VI, VII şi VIII-a care vor reveni inevitabil acestei catedre, e firesc să se completeze cu aceste 3 ore pentru studiul individualităţii — în loc să se completeze bastard cu 3 ore de franceză, gimnastică, etc. Completarea în felul cerut de noi e reclamată atît de unitatea catedrei, de necesităţile învăţămîntului cît şi de cerinţele pedagogice şi sociale ale timpului. Se înţelege dela sine că o catedră de filosofie, educaţie morală şi studiul individualităţii, necesită *profesori* cu cea mai mare răspundere întrucît aceşti profesori leagă şcoala cu viaţa integrînd organic tineretul şcolar în viaţa socială. Avînd în vedere acest rol, cu bună dreptate Minist. Instr. a luat *mai întîi* măsura să fie integraţi în Stat şi Şcoală profesorii de Filosofie, pentrucă e absurd ca tocmai profesorul educator şi pregătitor pentru viaţă să fie lipsit de cele necesare vieţii. Această integrare a prof. de Fil. în şcoala şi Statul romîn Minist. Instr. a făcut'o grupînd materiile filosofice într'o *catedră autonomă.*

III. Integrarea profesorilor de Filosofie în Stat.

Exceptînd pe anormali, oamenii îşi satisfac cerinţele vieţii integraţi într'o profesiune. Prin prestarea unei munci pentru Comunitate, animalul social cu numele de om primeşte bunurile materiale necesare arderii vieţii şi are posibilitatea şi dreptul să se bucure de bunurile spirituale ale Societăţii şi să creeze personal asemenea bunuri. Fără a fi anormali, pînă la decizia Minist. Instr. No. 7.825 din 15 Ianuarie 1935, „specialiştii în

filosofie“ n'au avut catedre, cu alte cuvinte n'au fost integrați într'o *profesiune*. Neexistînd catedre, învățămîntul filosofic în liceul romînesc pe unele locuri a fost sporadic, iar în cele mai multe părți inexistent. Cele 2 ore ale legii vechi și cele 4 ore de mai tîrziu erau date în plus sau completare *altor* specialiști, sau dacă erau și alte ore vacante se dădeau spre suplinire specialiștilor în filosofie, *rătăciți* în învățămîntul secundar. Cu toată lipsa de catedre în învățămîntul secundar, totuși dela întemeierea Universităților au existat specialiști în filosofie, cari, cum am văzut mai sus, au făcut dealungul anilor *funcția* de profesori — fără stabilitate.

Existența acestor specialiști se datorește exclusiv orientării profesionale pe bază de *vocație*. Școala secundară a dat pînă azi mulți bacaloriați cu vocație pentru speculațiile filosofice. Văzînd însă lipsa catedrelor și greutățile luptei pentru traiu mulți din ei, cei mai mulți, și-au canalizat energia speculativă spre alte domenii spirituale, unde „piața muncii“ le oferea debușeuri. Puțini, foarte puțini, n'au putut rezista ghimpelui vocației spre abstract și mister și au apucat la Universitate calea *filosofiei pure*, fără preocuparea zilei de mîine. Găseau în satisfacția gîndului satisfacția integrală a vieții. Din aceste motive, cele mai sărace facultăți în studenți au fost pînă acum *Facultățile de filosofie*. Sărăcia aceasta, determinată după părerea noastră de lipsa imboldului *profesional*, a creat Facultăților de filosofie, o aureolă de distincție, de raritate. Puțini sunt aleși pentru filosofie!

Pentru a avea icoana completă a Facultăților de filosofie de pînă acum, trebuie să mai adăugăm la numărul celor *chemați* și pe *diletanții* veniți la Filosofie să-și completeze „cultura generală“, spre a se putea înpăuna în relațiile sociale cu titlul de student, licențiat și de multe ori „doctor“ în filosofie. Acești diletanți nu intră în cadrul discuției noastre pentrucă ei au un drum deja trasat.

Licențiații în Filosofie — cu vocație — au avut pînă în prezent cel mai spinos drum dintre toate categoriile de licențiați. Unii, cu vocație puternică, au luat calea doctoratului și au intrat în Universitate ca asistenți, conferențiari și mai tîrziu — profesori. Aceștia s'au integrat în Stat pe calea învățămîntului superior. Dintre ceilalți cari n'au putut urca treptele universitare, unii biciuiți de greutățile vieții, au sacrificat vocația, integrîndu-se în învățămîntul secundar, dînd capacitatea la *alte specialități* unde erau catedre; alții neputînd sacrifica vocația, au dat capa-

citatea la filosofie, dar nefiind catedre, forţaţi de viaţă au părăsit *oficial* drumul filosofiei, integrîndu-se în învăţămînt la *alte catedre*. O ultimă categorie ar fi aceia cari n'au intrat în nici o ramură a învăţămîntului, integrîndu-se totuşi în Stat pe calea altor profesiuni.

Plasarea titraţilor în filosofie (cu licenţă, doctorat şi capacitate) în felul arătat mai sus, a fost posibilă înainte de răsboi şi după răsboi pînă spre anul 1928 — deci chiar înainte de isbucnirea crizei economice. După 1928, titraţii în filosofie nu mai găsesc vacante catedre la alte specialităţi, nu mai găsesc nici funcţiuni publice. După 1928, titraţii în filosofie, dacă nu devin *şomeuri intelectuali* (eufemism pentru „muritori de foame"), rămîn întreţinuţii familiilor sau sunt obligaţi să se mulţumească cu „fărămiturile" ce rămîn dela alte specialităţi prin canalurile şcolilor secundare. După 1928 însă, învăţămîntul filosofic universitar n'a stagnat. Bacaloriaţii cu vocaţie au devenit, şi după 1929, Studenţi în filosofie, iar între 1928 şi 1935, cele 4 Universităţi din Ţară au dat 7 serii de licenţiaţi în filosofie. Deşi nu existau catedre de filosofie, totuşi ca şi în trecut şi în 1928, 1931 şi 1935 Minist. Instr. a prevăzut *examen de capacitate la filosofie*. In 1935 au fost înscrişi la examen 130 candidaţi (băeţi) şi din 95 prezenţi au trecut examenul 30. Adăugînd la aceştia candidaţii reuşiţi 1928 şi 1931 rămaşi încă neplasaţi, adăugînd şi cele vreo 40 fete reuşite în 1935 plus cele anterioare, Minist. Instr. s'a găsit în toamna anului şcolar 1835/36 în faţa a peste 120 de profesori şi profesoare de filosofie, *fără catedre*, pe cari i-a numit *suplinitori* la 9 ore de filosofie şi drept cu un salar variind între 1800 şi 2500 lei lunar. Toţi aceşti profesori şi profesoare sunt în vîrstă de 28 şi 35 ani şi Statul încă nu le-a dat posibilitatea să-şi organizeze viaţa după standardul reclamat de cerinţele lor biologice şi spirituale. Legea învăţămîntului secundar din 1934 a fost salvatoare pentru profesorii de filosofie. A înmulţit materiile filosofice de învăţămînt, a mărit numărul orelor, şi noua grupare a materiilor de studii în catedre a impus *înfiinţarea* catedrei de filosofie pe lîngă fiecare liceu.

Incepînd cu anul şcolar 1936/37, liceul romînesc va avea Profesor de filosofie, numit la o catedră autonomă. Prin înfiinţarea şi numirea la catedre, profesorii de filosofie vor fi integraţi în Stat, spre a-şi putea începe viaţa personală şi profesională în conformitate cu cerinţele vocaţiei lor atîţia ani înăbuşită.

Consecinţele imediate ale înfiinţării catedrei de filosofie se

vor vedea din roadele ce le va da în sinul școalei secundare. Ca încheere, ne vom opri puțin asupra consecințelor ce se întrevăd. Odată cu înființarea catedrei de filosofie la liceu, Facultățile de filosofie nu mai rămîn apanagiul celor aleși, celor cu vocație. Și aceste facultăți devin un *debușeu* pîndit și inundat de infometații zilelor de mîine. Toamna anului 1936 va înregistra o *urcare* a numărului petiționarilor la facultățile de filosofie; petiționari pentru cari studiul nu va mai fi ceva desinteresat, dorit, ci o *sarcină* pentru ocuparea unei profesiuni *mercantilizate*. Acești licențiați în filosofie vor avea un randament filosofic cu mult sub nivelul licențiaților trecutului. Mercantilizarea învățămîntului filosofic universitar și secundar este singura consecință rea și inevitabilă pe care o aduce înființarea catedrei de filosofie.

Răul acesta va fi însă compensat prin două urmări fericite: *a*) Desvoltarea spiritului de comprehensiune filosofică a națiunii noastre și *b*) *Nașterea filosofiei romînești*. Difuzarea științifică a învățămîntului filosofic în liceu va trezi în massa tineretului romîn *potențele filosofice*. Setea metafizică a adolescentului romîn a fost pînă astăzi potolită prin ignoranță și prin uscarea sclipirilor din adîncuri.

Adolescența este vîrsta cea mai propice transmiterii și deprinderii cu gîndirea abstractă. Studiul filosofiei în liceu nu numai că va ascuți mintea elevului romîn, deprinzîndu-l să urce cele mai înalte trepte ale abstracției, dar din *ciocnirea* problemelor metafizice eterne cu spiritul etnic romînesc va putea ieși scînteia *originalității filosofice* proprii, și cu ea filosofii autohtoni de proporții universale.

Bacaloriații cu vocație filosofică pe care Liceul romînesc nu va înceta să-i dee, vor creia mișcarea filosofică și viitoarea filosofie romînească. Acești bacaloriați vor fi cu mult superiori generațiilor trecute, a căror latențe filosofice n'au fost cercetate, n'au fost îndrumate n'au fost „îmbăiate" în atmosfera culturii filosofice universitare.

La Facultatea de filosofie acești bacaloriați vor alcătui o *minoritate selecționată*, cu mult deasupra diletanților și-a plevei profesionale. Continuitatea, promovarea și înălțarea învățămîntului filosofic universitar și secundar la noi, precum și creația filosofică se va face numai prin această minoritate selecționată pe bază de vocație, filosofia rămînînd și mai departe exclusiv apanagiul „Aleșilor".

Alexandru Isăceanu
Profesor de Filosofie-Dorohoi.

REVISTA CĂRŢILOR.

Jacques Bainville, Les Dictateurs, Paris, 1935. Această carte e una din cele mai interesante lucrări ce ne-a lăsat strălucitul scriitor Bainville, decedat acum de curînd şi a cărui moarte o deplînge toată Franţa naţionalistă. Istoric şi literat, el evită să ne dea definiţii abstracte după cari să putem distinge dacă un regim politic oarecare poate fi numit sau nu dictatură. Regimurile din Italia, Rusia, Germania, Portugalia sunt înglobate în categoria dictaturilor. După care criteriu? Pentru autor faptul că Mussolini, Stalin, Hitler, Salazar sunt conducători *ce-şi impun voinţa lor în treburile publice*, ajunge pentru a afirma că ei sunt dictatori.

Fără îndoială că noţiunea de dictatură e susceptibilă de diverse interpretări, cari au dat naştere la cele mai regretabile confuzii. Dar Bainville, desigur, n'a vroit să ia parte la cearta teoreticienilor în jurul înţelesului acestui cuvînt, ci a preferit să ne descrie conducători hotărîţi să-şi impună voinţa indiferent dacă au fost dictatori buni sau răi. Autorul constată numai că „ea (dictatura) poate să fie cea mai bună sau cea mai rea formă de guvernămînt. Există dictaturi excelente. Există şi detestabile". Depinde de cel ce o face, ar spune autorul, dacă s'ar pronunţa hotărît asupra acestui punct. Da, dar nu totdeauna. Şi atunci cum putem distinge o dictatură bună de una rea? Apreciind rezultatele, răspunsul va fi uşor de dat. Dar nu trebue să aşteptăm ca un astfel de regim să se introducă şi apoi să ne pronunţăm dacă e util sau nu comunităţii respective, căci în acest caz n'am constata decît anumite fapte care nu ne-ar ajuta la nimic. Am descrie numai o realitate, atîta tot. Din ceeace ne spune istoria şi sociologia putem afirma că o tiranie, adică domnia cu ajutorul forţei a unei clase sau a unei persoane în favorul lor exclusiv, va fi întotdeauna rea. Inglobînd deci regimul din Rusia şi cel din Italia în noţiunea dictaturii, se ajunge la confuzie şi la compromiterea acestei noţiuni. — Inlăturînd tirania din conceptul dictaturii, rămîne să înţelegem prin aceasta din urmă, un regim politic în care puterea executivă primează faţă de celelalte. Si în acest caz putem spune că sunt dictatori bune şi rele, cari vor depinde şi de cel ce o face, dar şi de atîtea alte condiţiuni.

Cît priveşte necesităţile cari o impun, autorul spune că ea poate să fie o reacţiune contra efectelor ultime ale democraţiei, cari sunt socialismul şi comunismul, sau o reacţiune pentru a înlătura piedicele ce stau în calea realizării unei democraţii

egalitare și anticapitaliste. Vedem că dictatura, după concepția autorului, poate să fie un mijloc necesar pentru a înfăptui și a garanta un regim democratic. Pare paradoxală această afirmație, dar acceptînd definiția dată dictaturii mai sus, ea devine verosimilă, dacă prin sistemul democratic înțelegem un regim politic în care e asigurată libera circulație a elitelor.

Și atunci am putea formula următoarea lege pe care istoria o confirmă:

Vom avea totdeauna un regim al activitității imediate, în locul unuia deliberativ, oricînd un pericol intern sau extern amenință comunitatea respectivă. Fascismul și mișcarea din Germania sunt reacțiuni imediate contra comunismului. Regimul din Portugalia a fost impus de nevoia de a scăpa această țară din ghiarele anarhiei. Aceeaș funcțiune, de altfel, o îndeplinea acest sistem de conducere politică și la Romani. În timp de mare primejdie externă avem totdeauna un astfel de regim pentrucă instituțiile specifice democrației — în înțelesul cotidian al cuvîntului — nu sunt în stare să facă față primejdiei. La noi, mișcarea naționalistă se impune ca un regim de mînă forte, pentrucă sistemul „democratic" s'a dovedit neputincios să înlăture pericolul intern ce amenință comunitatea romînească din partea streinilor, în special a jidanilor.

În concluzie, sistemele de conducere în care puterea executivă are un ascendent pronunțat asupra celorlalte, apar, *în mod necesar*, în momente de primejdie internă sau externă ale unei comunități și sunt compatibile cu un regim democratic cum l-am definit, putînd chiar să-l introducă și să-l garanteze.

Făcute odată aceste precizări, putem să urmărim expunerile autorului asupra dictatorilor și dictaturilor. Lumea antică și-a avut dictatorii săi. Solon, Pesistratos, Pericles au aparținut Greciei; Marius, Sulla, Pompeius, Cesar — Romei. Timpurile moderne numără pe Cromwell cu faimosul bilet afișat la ușa camerei deputaților: „cameră nemobilată de închiriat", Richelieu, Ludovic al XIV-lea, Robespierre, Napoleon Bonaparte, căruia autorul nu-i acordă acelaș credit ca și lui Ludovic al XIV, pentrucă Bonaparte e uzurpătorul dinastiei Burbonilor, iar Jacques Bainville e monarhist legitimist, și în sfîrșit Napoleon al III-lea.

Trece apoi în revistă, în mod succint, dictaturile fluctuante ale Americei latine și se oprește mai mult timp în fața dictatorilor timpurilor noastre.

Rusia cunoaște figura ștearsă a lui Kerensky, care face loc,

prin fugă, dictaturii roşii, reprezentată prin Lenin şi, din 1924, prin Stalin. Rusia cunoaşte sub stăpînirea acestor doi din urmă cea mai sîngeroasă tiranie din cîte a cunoscut vreodată istoria omenirii. Cum se explică atunci menţinerea ei? Bainville ne dă următorul răspuns: „Amîndoi au plecat dela acest vechiu principiu că forţa este moaşa societăţilor". Şi închee ironic „un forceps mai ales este necesar, într'adevăr, pentru naşterea monştrilor". Turcia îl are pe Attaturk care a reuşit să schimbe pînă şi obiceiurile şi îmbrăcămintea concetăţenilor săi. Mussolini şi fascismul se bucură de creditul întreg al autorului, pentru că Ducele n'a uzurpat tronul regelui şi n'a lovit în biserică. În afară de aceasta, concepţia despre viaţă a lui Mussolini îi place lui Bainville, care-i citează următorul pasaj scris în 1932: „Viaţa aşa cum o consideră fascismul trebue să fie serioasă, austeră, religioasă, susţinută de forţa morală". Şi această forţă morală care a luat aspectul unei religii a schimbat, din temelii, Italia în toate domeniile de activitate, în cei treispreze ani de guvernare fascistă. Dictatura lui Primo de Rivera a eşuat pentrucă a neglijat un principiu esenţial: o dictatură ca să se menţie are nevoe şi de o ideologie care să stăpînească spiritele.

Oliveira Salazar este reformatorul Portugaliei. Stîrpeşte francmasoneria şi societăţile secrete printr'o lege votată în unanimitate de adunarea generală şi motivată de următoarele: „masoneria este condamnată pentrucă este contrară principiilor de justiţie creştină cari susţin conducerea şi cari sunt în tradiţia Portugaliei; pentrucă scopurile sale n'au nimic comun cu cele ale naţiunii, pentrucă ea împiedică oamenii dela putere de a lucra cu independenţa necesară; că ea face să primeze interesele sale de sectă fără preocupare de interesele naţionale, şi încă mai puţin de meritul personal, avînd ca regulă să rezerve funcţiunele afiliaţilor ei; însfîrşit pentru că ea a fost în Portugalia cea dintîiu răspunzătoare de dezordinile revoluţionare cari au însîngerat şi ruinat ţara timp de 30 de ani".

Însfîrşit, ultimul dictator în ordine cronologică pînă la apariţia cărţii, ni-l furnizează Germania în persoana lui Hitler. Autorul recunoaşte că dictatorul Germaniei a realizat mult pe plan politic şi naţional. Despre omul Hitler se ştiu puţine lucruri, dintre cari unul e absolut sigur: „că în jurul lui sunt cristalizate toate speranţele Germaniei învinse în 1919", că el este un om politic care ştie ce vrea „şi care rămîne cel mai redutabil dintre duşmanii Franţei".

Modul cum descrie şi analizează dictaturile trecute şi prezente este peste măsură de instructiv şi interesant, iar stilul este a scriitorului Jacques Bainville.

Ion Turcan

Constantin Sudeţeanu, Durkheim şi Şcoala sociologică franceză, Cluj 1935. pg. 212. Lei 80.

Sociologia lui Durkheim şi a şcoalei sale, grupată în jurul revistei „L'Année sociologique", a avut mare răsunet şi peste hotarele Franţei şi ea începu să-şi aroge titlul de „sociologie franceză", deşi în Franţa sociologi mai autentici francezi decît Durkheim şi decît cei mai mulţi dintre adepţii şi urmaşii săi îi contestă dreptul de a se numi astfel.

La noi, mai întîiu d-l M. Ralea a dat atenţie sociologiei lui Durkheim, publicînd un scurt studiu asupra lui în „Viaţa Romînească" (1921). In 1924 urmează d-l C. Sudeţeanu cu traducerea „Regulelor metodei sociologice", dîndu-ne în acelaş timp un studiu introductiv asupra „Sociologiei lui Emil Durkheim". In 1931 apare, în limba germană, un studiu al d-lui Ioan Lupu „Despre temeiurile societăţii, dreptului şi religiei în şcoala durkheimiană" şi, un an mai tîrziu, d-l G. Marica publică temeinicul său studiu critic asupra lui Durkheim, apărut tot în limba germană. D-l Sudeţeanu, scriind romîneşte, are meritul că a contribuit mai mult la cunoaşterea sociologiei durkheimiene la noi în ţară. Meritul său ar fi fost mai mare, dacă ar fi luat o atitudine critică mai pronunţată faţă de pretenţiile acestei şcoli, care subt masca unui extrem obiectivism ştiinţific n'a servit decît cauza unor anumite curente sociale şi politice bine cunoscute în Franţa şi în străinătate. Nu i se poate reproşa însă autorului că s'ar fi lăsat copleşit de „grandoarea" operei durkheimiene, cum o fac atîţia alţii pentru cari sociologia lui Durkheim cuprinde tot adevărul sociologic. Studiul autorului se menţine în limitele unei expuneri clare şi bine documentate a sociologiei durkheimiene.

Tr. Brăileanu.

REVISTA REVISTELOR.

Orientări. IV No. 11 şi 12. Revista Asociaţiei Culturale „Orientări" dela Moineşti, judeţul Bacău, e desigur cea mai serioasă revistă a Moldovei. Aceasta o dovedesc şi cei patru ani de neîntreruptă apariţie. Valoarea acestei reviste stă mai ales în luminoasele şi profundele studii ale păr. Crişan. In ultimele numere părintele Crişan se ocupă de problema şcolii romîneşti, După ce în No. 11 face o succintă analiză a raportului dintre

„Şcoală şi viaţă", în No. 12 se întrevăd condiţiile pentru „O nouă şcoală". Umanului îi e indispensabilă fapta. Ideea trebuie trăită. In mediul social al ultimului veac omul a fost crescut între „noţiuni" cari l-au îndepărtat de realităţile spirituale. Şcoala de pînă acum a crescut numai „intelectuali" cari ştiu a vorbi despre muncă, dar dispreţuesc munca instructivă, educativă şi creatoare de uman. Această şcoală l-a făcut pe romîn leneş prin excelenţă. S'a format această destructivă mentalitate care spune: „deaceea am învăţat eu carte, ca să muncesc?" Defectele acestei şcoli au fost de mult sesizate, dar nimeni n'a găsit soluţia potrivită. Păr. Crişan arată că, orice măsuri s'ar lua, ele nu vor duce la rezultatul dorit, atîta vreme cît ele se aplică în Statul politicianisto-democratic. O şcoală nouă, într'un stat nou: statul naţional-totalitar. Şcoala cea nouă va fi o şcoală a muncii, o şcoală creştină şi naturalistă, o şcoală a vieţii. — Semnează versuri Radu Nour, Gr. Dumitraşcu, Gh. Popovici, Octav Sargeţiu şi alţii. Minunat fragmentul de roman al lui Mircea Streinul: Dimineaţa, înainte de moarte. Revista Cărţilor, Note şi Insemnări semnează Paul Popescu şi Al. P. C. *George Macrin*

Buletinul A. G. I. R. (Asociaţiei Generale a Inginerilor din Romînia). Red. şi Adm. Bucureşti III, B-dul Take Ionescu 31. Apare lunar. O publicaţie de cea mai mare valoare, cuprinzînd Studii temeinice din domeniul tehnic, Note, Recenzii, Oficiu de plasare, Brevete romîneşti etc. N-rele 10—12 1935 aduc studiile: *Ioan Vladea*, Monoplan sau biplan; *M. Manoilescu*, Contribuţia culturii generale la formarea concepţiei tehnice; *Marin I. Stroescu*, Densitatea populaţiei, criteriu de sistematizarea oraşelor; *E. E. Anastasiu*, Centrul de preparare în afacei (C. P. A.), de pe lîngă Camera de Comerţ din Paris; *Dan Constantinescu*, Organizarea viitoare a Direcţiunii Cadastrului; *Cristea Mateescu*, Pe marginea unui studiu recent asupra forţelor hidraulice ale Romîniei.

Amintim cu plăcere expunerile d-lui Ing. *E. E. Anastasiu*, în N-rul 10, despre „Cele două generaţii". Din ele se vede că şi în lumea oamenilor practici a pătruns suflul cald al mişcării naţionaliste. „Noua generaţie e încălzită de idealuri comune. Interesele fiecăruia sunt subordonate intereselor tuturor. Un crez comun animă mulţimile, întreţinînd entuziasmul lor creator". „Creaţia naţională e supremul scop urmărit. Tu, tînără generaţie, luptă. Sentimentele ce te animă sunt nobile. In rîndurile tale vor intra toţi romînii cu inima vie. Perseverează şi vei triumfa". In noianul de foi şi foiţe politice, Buletinul A. G. I. R. apare ca

un bloc masiv de gîndire şi faptă constructivă a geniului romînesc. Cînd inginerii romîni vor fi însufleţiţi de spirit de solidaritate, de imaginea unui Stat naţional bogat şi puternic, pămîntul romînesc va deveni o fortăreaţă inexpugnabilă, un izvor de putere nesecată pentru generaţiile ce vin.

Revue Internationale de Sociologie. Dir. *Émile Lasbax.* Paris. N-rele I—II 1936 cuprind un interesant studiu al d-lui W. Deonna (Geneva) „Aphrodite, la femme et la sandale". D-l *Tazerout* scrie despre „Gîndirea politică a lui Moeller van den Bruck", iar d-l *G. L. Duprat* continuă cu publicarea „Schiţei unui Tratat de Sociologie". Această Schiţă, ajunsă la partea a treia: „Fizica şi fiziologia sociale", va forma, cînd va fi terminată, subiectul unei expuneri mai largi în revista noastră. E într'adevăr de cel mai mare interes pentru învăţămîntul sociologic, secundar şi universitar, ca sociologii să se înţeleagă asupra unei delimitări mai precise a obiectului sociologiei. Fără această delimitare cursurile universitare cît şi manualele de sociologie vor continua să prezinte această varietate de concepţii şi teorii, care opreşte o desvoltare normală a acestei ştiinţe.

Revista mea. Director: *Marta D. Rădulescu.* Cluj, str. Mico 7. N-rele 1 şi 2 din Anul II, 1936 cuprind articole şi studii de extremă importanţă pentru mişcarea naţionalistă. Insemnăm articolul d-lui *Mihal Polihroniade* „Editura şi presa ca factori de desnaţionalizare culturală", precum şi articolul — program pentru anul II „Marile revizuiri cari se impun".

Acţiunea Romînă a d-lui Dr. V. Trifu continuă în N-rul 2 (An. VII) lupta împotriva francmasoneriei, cu destăinuiri interesante. — **Cuvîntul Studenţesc** aduce un mişcător necrolog despre Dumitru Străchinaru. — **Ideea Romînească** reapare strîngînd într'un volum N-rele 5—10 ale anului I, cu articole interesante (*Pavel Costin Deleanu,* Reacţiune radicală şi Revoluţie în Romînia) şi o bogată Cronică. — **Braţul de Fier** — Focşani, **Romînia Creştină** — Chişinău, **Glasul Strămoşesc** — Cluj, **Ideea Naţională** — Buzău, **Cuvîntul Argeşului** — Piteşti, **Ogorul** — Bucureşti (str. Academiei 8), **Macedonia** — Bucureşti (str. Cîmpineanu 6) răscolesc conştiinţa romînească în toate colţurile ţării, pregătind ceasul marilor hotărîri în politica Ţării cînd, după potolirea zarvei politicianiste, neamul romînesc va intra pe calea unei noui vieţi creatoare.

Iconar, Red. și Adm. Cernăuți str. Eminescu 15 (prof. Liviu Rusu), ne aduce, în No. 6 (An. I): un studiu de *George Macrin* „Critica oficială și drumul romînismului"; o viziune din vremuri de adîncă credință în destinul transcendent al omului: „Maur Sfîntul" de *Barbu Slușanschi;* Cronici judicioase și tăioase de *Mircea Streinul;* Versuri de *Radu Gyr, Teofil Lianu, Mircea Streinul* și *Vasile I. Posteucă;* o recenzie de *Liviu Rusu* despre „Tarot sau călătoria omului de Mircea Streinul".

Făt-Frumos, Dir.: Leca Morariu, Cernăuți, închină N-rele 1—2 1936 scriitorului Liviu Rebreanu. — **Pagini Literare,** Turda, au intrat în anul III; e una din cele mai bune reviste literare ce avem la noi în țară. — **Analele Dobrogei,** Revista Societății Culturale Dobrogene. Dir.: *C. Brătescu.* Anul XVI 1935. Studii din domeniul geologiei arheologiei și istoriei, recenzii bogate asupra lucrărilor de specialitate privind trecutul Dobrogei. — **Analele de Psihologie,** Dir.: *C. Rădulescu-Motru* Volumul II, 1935. Cele 302 pagini cuprind numeroase studii, recenzii cari tind să prindă tot ce s'a publicat în Țară și străinătate în știința psihologiei. Despre studiul d-lui Rădulescu-Motru „Psihotehnica și munca națională" s'a vorbit în N-rul 10 al „Insemnărilor"; pentru sociologie prezintă interes și articolele: *Egon Weigl,* Raporturi social-psihologice în lumea animalelor; *Dinu Roco,* Martorul și opinia publică.

Tr. Brăileanu.

Către Abonații și Cetitorii noștri

Cu numărul de față „Insemnările Sociologice" încheie un an de apariție. Direcțiunea și Administrația mulțumesc tuturora cari cu fapta, scrisul și vorba au contribuit la răspîndirea revistei. In primul rînd mulțumim colaboratorilor, cari au jertfit timp și muncă pentru a ne da sprijinul lor desinteresat.

Recunoaștem însă că fără ajutorul celor ce au abonat și cumpărat revista, strădania noastră ar fi fost zădarnică; lor le revine meritul că putem păși cu încredere în al doilea an de existență. ***Pe restanțieri îi rugăm să-și achite cît mai grabnic datoria, pe abonații de elită, buni platnici și înțelegători ai timpurilor grele, îi rugăm să înoiască abonamentul.*** *Cele 12 numere ale anului I cuprind* **410** *pagini și costă* **60 lei.** *Credem că abonații și cetitorii noștri nu se pot plînge că revista ar fi scumpă. Să le destăinuim și secretul acestui iefteșug: munca colaboratorilor și a administrației e gratuită, tiparul la limita posibilă (aci exprimăm d-lor* ***Bucur Orendovici*** *și* ***Dimitrie Bucevschi*** *mulțumirile noastre cele mai călduroase). Nădăjduim deci că prietenii revistei vor ști să prețuiască aceste jertfe și străduințe, dîndu-ne concursul lor prin plata regulată a abonamentului și răspîndirea revistei în cercul cunoscuților lor.*

Direcțiunea și Administrația
„INSEMNĂRILOR SOCIOLOGICE".

Studii şi Articole

apărute în „Insemnări Sociologice"

Anul I, N-rele 1—12.

B(răileanu), G(eorge): Caracterul esoteric al „Principelui" lui Machiavel (4).

Brăileanu, Traian: Eroarea iniţială a sociologiei (1), Ştefan cel Mare şi Arta de a guverna (2), Problema muncitorească în lumina doctrinei naţionaliste (3 şi 4), Ideea comunităţii romîneşti (5), Elita ascetică (6), Problema economică în Statul naţional (7), Intemeierea etnologică a sociologiei (7), Circulaţia elitelor şi Demagogia (8), Studenţii (9), Legea degenerării elitelor (10), Imperativele morale în viaţa economică (11).

Ionescu, Gavril: Cerinţele noului drum (2), Alte cerinţe ale noului drum (3).

Isăceanu, Alexandru: Naţiune-Umanitate. Disociaţii (3), Catedra de filosofie (12).

Joussain, André: Misticismul social al masselor (10), Răsturnarea forţelor (11).

Macrin, George: Disciplina şi camaraderia ca forţe politice (1), Statistici şi crime (2), O nouă şcoală romînească. Taberele de muncă (4), Taberele de muncă. Aspectul politic (5), Politica în Universităţi (7), Temeiurile istorice ale Mişcării din 1922 (9).

Mailat, I. N. Imperialismul romîn ca ideal naţional (9).

Narty, C.: Rugăciune la Cetatea Hotinului (3).

Nicolau—Bîrlad: Răspunderea generaţiilor (5).

Richard, Gaston: Cum s'ar putea înlocui dovada experimentală în sociologie (2). Sociologia comparată a popoarelor latine după operele lui Venturino (12).

Rusu, Liviu: Consideraţiuni sociologice asupra muzicii romîneşti (3), Omul rumîn în lumina de cîntec (4), Cîntecul Sceleţilor (6).

Sluşanschi, Barbu: Literatura şi societatea romînească (1), Funcţia socială a scriitorului (3), Autohtonismul în literatură (4), Doctrina mişcării „Action française"(5), Şcoala tineretului de azi şi ţelurile ei (8), Ideile conducătoare ale organizaţiei „Croix de Feu" din Franţa (12).

Ţară, L.: Progres şi Religie (8).

Ţopa, Leon: Răzeşii (1), Răzeşimea din Nordul Bucovinei (3), Iudaism şi Naţionalism (4), Familia şi Statul (5).

Ţurcan, Ion: Cîteva date în sprijinul unei probleme (1), Renaşterea spiritualităţii romăneşti (7), Dimitrie Străchinaru (10).
